

CSO METER

Оцінка середовища
громадянського суспільства в
країнах Східного партнерства

Україна

КИЇВ, 2019

Автори: Максим Лациба, Дар'я Сидоренко, Наталія Повтарь, Український незалежний центр політичних досліджень

Максим Лациба – експерт із законодавства щодо розвитку громадянського суспільства, який 20 років працює в Українському незалежному центрі політичних досліджень. Наталія Повтарь – експерт із законодавства, що регулює створення та діяльність організацій громадянського суспільства. Дар'я Сидоренко – адвокат та експерт із законодавства щодо розвитку громадянського суспільства.

Олександр Вінніков (експерт з правових питань), Максим Лукінюк (експерт з місцевого самоврядування), Олександр Павліченко (експерт з прав людини) та Максим Середа (експерт з мирних зібрань) долучилися до написання звіту.

Український незалежний центр політичних досліджень – неурядовий позапартійний аналітичний центр, який розвиває демократичні процедури у полі публічної політики і своєю діяльністю утверджує в суспільстві ідеї незворотності демократичних перетворень.

УНЦПД зосереджується на ретельному вивченні суспільно-політичних процесів в Україні та країнах ЄС, генерує ідеї та адвокатує пропозиції для хорошого врядування, займається громадянською і політичною просвітою, створює майданчики для суспільної комунікації. УНЦПД постав на зорі незалежності із кола студентів, що творили “Революцію на Граніті” у 1991 році, і сьогодні перетворився на одну із дієвих українських інституцій, що системно працює для ствердження демократії, належного врядування, здійснення політичних прав і громадянських свобод.

Європейський центр некомерційного права (ECNL) є провідним європейським ресурсно-дослідницьким центром у сфері політики та законів, що впливають на громадянське суспільство. ECNL підтримує створення середовищ, де люди можуть вільно організовуватись, спільно формувати та сприяти розвитку суспільства. Діяльність ECNL допомагає створити умови, які дозволяють організаціям громадянського суспільства самостійно діяти, бути фінансово стійкими, мати стійке управління, займатися політикою та мобілізувати громадську підтримку. Крім формування політики, виступаючи за сприятливе середовище для громадянського суспільства, ECNL підвищує спроможність органів місцевої влади, здійснює моніторинг впровадження інструментів та механізмів та створює базу знань за допомогою досліджень та аналізу

Copyright© 2019 ECNL та Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД). Усі права захищені.

Цей документ був створений в рамках проєкту “Monitoring Progress, Empowering Action”, що впроваджувався за фінансової підтримки Європейського Союзу. Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД) несе виключну відповідальність за зміст цього звіту, що за жодних обставин не може розглядатися як такий, що відображає позицію Європейського Союзу.

Зміст

I. Резюме	3
II. Вступ	6
III. Контекст/загальна інформація	8
IV. Основні результати дослідження сприятливого середовища	10
4.1 Свобода об'єднань	10
4.2 Рівне ставлення	17
4.3 Доступ до фінансування	19
4.4 Свобода мирних зібрань	22
4.5 Право на участь у прийнятті рішень	27
4.6. Свобода вираження	31
4.7 Право на приватність	34
4.8 Обов'язок держави захищати	37
4.9 Державна підтримка	40
4.10 Співпраця між урядом та ОГС	47
V. Висновки та рекомендації	51
VI. Додатки	53
6.1 Додаток 1 – Бібліографія	53
6.2 Інші додатки	58

Скорочення

ОГС	організації громадянського суспільства
ЄКПЛ	Європейська конвенція захист прав людини і основоположних свобод
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЄС	Європейський Союз
ВІЛ/СНІД	вірус імунодефіциту людини/синдром набутого імунодефіциту
ЛГБТ (ІК)	лесбійки, геї, бісексуали та трансгендери (інтерсоексуальні та квір-люди)
ПФУ	Пенсійний фонд України
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
НБУ	Національний банк України
СБУ	Служба безпеки України
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
УНЦПД	Український центр незалежних політичних досліджень
ООН	Організація об'єднаних націй

I. РЕЗЮМЕ

Дослідження було підготовлене експертами УНЦПД та охоплює 2017 та 2018 роки (але також містить нову інформацію щодо деяких важливих змін у 2019 році). У звіті розглянуто 30 стандартів, що входять до Барометру ОГС, та надано рекомендації щодо вдосконалення за кожним з 10 охоплених дослідженням напрямів. Наприкінці звіту також викладено найважливіші висновки та рекомендації. Вони можуть бути покладені в основу майбутніх реформ, які уряд та парламент можуть здійснити для поліпшення умов для громадянського суспільства в Україні.

Процес включав збір даних через онлайн-опитування, фокус-групи, інтерв'ю, кабінетні дослідження та аналіз зібраної інформації.

Громадянське суспільство в Україні перебуває у стані становлення та розвитку. Кількість ОГС у формі громадських об'єднань та благодійних організацій з ознакою неприбутковості становить близько 38 000 (але якщо включити в підрахунок організації без такого статусу, загальна кількість становитиме близько 100 000), і постійно збільшується.

Проте, незважаючи на відносно активний розвиток з 2014 року, рівень залучення громадян до діяльності організацій громадянського суспільства залишається низьким – на рівні 5%, як свідчать дані Фонду “Демократичні ініціативи” ім. Ілька Кучеріва.

Попри вищезазначене, вплив громадянського суспільства є дієвим, а довіра до ОГС та волонтерів залишається високою. Так, довіра до громадянського суспільства зросла в 2018 році. Близько 60% громадян довіряють волонтерським групам та 45% довіряють громадським організаціям – цей показник збільшився у порівнянні з 53% та 40% відповідно у вересні 2017 року¹

Також за даними Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, «Серед нефективних способів впливу на державну владу респонденти виділяють, насамперед, активну взаємодію із засобами масової інформації (71%), формування сильних об'єднань (спілок, рухів) громадських організацій (63%), звернення до світової спільноти, міжнародних організацій (60%), публічні обговорення нагальних соціальних проблем (круглі столи, слухання) та розробка власних рішень (58%),.

Беручи до уваги дослідження в десяти сферах, що характеризують середовище громадянського суспільства, ми сформулювали наступні висновки.

Процедура реєстрації ОГС досить проста, швидка та безкоштовна; свободу об'єднань можна вважати такою, що відповідає європейським стандартам, але все ще існує необхідність громадського контролю за законодавчими ініціативами та діяльністю органів державної влади, щоб уникнути погіршення умов. Звітність ОГС не є надто обтяжливою, але час від часу виникають загрози запровадження нової звітності, яка може включати розкриття конфіденційної інформації. Більшість ОГС діють на однакових умовах, але дитячі, молодіжні, національно-патріотичні організації, а також

---

¹ Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності <https://dif.org.ua/uploads/pdf/48299455c49a41d40e335.25290509.pdf>

організації ветеранів та людей з інвалідністю можуть отримати державну фінансову підтримку. У той же час на антикорупційні ОГС чинили тиск, запроваджуючи електронне декларування доходів і майна для їх активістів.

Можливості ОГС скористатися будь-яким джерелом доходу загалом не обмежені. При цьому, через недостатнє правове регулювання, деякими варіантами майже неможливо або складно скористатися (наприклад, негрошова лотерея, ендавменти, тощо). Також існуючі податкові пільги для фізичних та юридичних осіб недостатні, а процедура їх одержання суттєво перешкоджає їх використанню. Водночас, законодавство України не перешкоджає залученню волонтерів, але і не сприяє такій діяльності. Існує проблема низької спроможності ОГС застосовувати наявні правові механізми залучення фінансування.

Додаткових вимог чи обмежень для ОГС щодо доступу до закордонних та міжнародних джерел фінансування немає. Що стосується державної підтримки, то в цій сфері існує багато проблем, оскільки не існує конкурсного механізму відбору ОГС для отримання грантів та якісного механізму моніторингу і звітування. Отже, необхідно запровадити єдиний конкурентний механізм отримання коштів з державного й місцевих бюджетів та розробити механізм моніторингу проведення заходів та зроблених видатків. Необхідно також розробити прозорий і конкурсний механізм надання приміщень ОГС (як підтримка органів місцевого самоврядування у натуральній формі).

Як правило, обтяжень для організаторів чи учасників мирних зібрань не виникає. Але мирні зібрання не врегульовані законом, тому можуть прийматися місцеві нормативні акти, що обмежують право на мирні зібрання, передбачене Конституцією України. Також трапляються випадки втручання у мирні зібрання. Крім того, на практиці часто згадується про незадовільну роботу правоохоронної системи. Отже, існує потреба забезпечити правову визначеність прав та обов'язків організаторів та учасників мирних зібрань, визначити чіткий перелік підстав обмежень мирних зібрань, визначити позитивні зобов'язання держави щодо гарантування мирних зібрань, гарантувати право на спонтанні та контрзібрання, використання різних технічних засобів під час демонстрації (наприклад, намети, гучномовці тощо) та врегульовувати інші актуальні питання.

Участь ОГС у процесі прийняття рішень забезпечена достатнім нормативно-правовим підґрунтям. Проблеми виникають на практиці, оскільки не всі державні та місцеві органи влади дотримуються процедур проведення публічних консультацій або ж використовують лише один вид консультацій. Таким чином, важливо посилити залучення ОГС шляхом використання різних видів механізмів консультацій, включаючи спільні робочі групи та особисті обговорення проєктів. Загалом громадські ради функціонували погано, хоча є і приклади продуктивної роботи. Немає перешкод для здійснення адвокаційних кампаній, хоча ця сфера не регулюється законодавством.

Свобода думок і вираження поглядів захищена, хоча існують деякі обмеження через війну з Російською Федерацією. Що стосується права на приватність, то держава час від часу створює загрози для нього. Мали місце порушення права на приватність ОГС та пов'язаних з ними осіб, як на законодавчому рівні, так і в повсякденній діяльності.

У той же час ОГС мають достатній рівень імунітету від кримінального переслідування. У непідконтрольних районах Донбасу та Криму медіа-середовище характеризується серйозними порушеннями свободи преси, включно з цензурою з боку де-факто «влади».

Законодавство містить достатньо положень щодо захисту ОГС та осіб, пов'язаних з ОГС, від втручання та нападів. Але у випадку посягання на ці права відсутні достатні запобіжники, і такі методи мають недоліки (неясна процедура щодо оскарження нормативно-правових актів, превентивні та колективні позови, судові витрати тощо). Крім того, попри відсутність відвертого тиску на ОГС на основі законодавства про відмивання грошей та фінансування тероризму, ОГС мають певні проблеми в щоденній діяльності, пов'язані із обов'язковим фінансовим моніторингом.

Державна політика сприяє співпраці з ОГС як на державному, так і на місцевому рівнях. ОГС повинні бути активними та професійними для участі у цій співпраці та заохочувати міністерства та інші урядові установи до належного виконання планів дій, що базуються на Національній стратегії розвитку громадянського суспільства.

Опитування, проведена в межах цього проекту, показало, що представники ОГС не володіють достатніми знаннями законодавства, що стосується їх роботи. Наприклад, вони недостатньо обізнані з тим, які відмінності між фізичною особою-підприємцем, працівником та волонтером.

Правове поле для розвитку громадянського суспільства в Україні потребує покращення. Необхідно об'єднати зусилля уряду, парламенту, місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства для розбудови співпраці та сприятливого середовища.

II. ВСТУП

Що таке Барометр ОГС?

Барометр ОГС – це інструмент, розроблений для підтримки регулярного та послідовного моніторингу та оцінки середовища, в якому працюють організації громадянського суспільства (ОГС) у країнах Східного партнерства. Він складається з набору стандартів та показників у 10 різних сферах для вимірювання як законодавства, так і практики. Він ґрунтується на огляді міжнародних стандартів та найкращих регуляторних практик.

Барометр ОГС був розроблений в рамках процесу, що передбачав інтенсивні консультації та співпрацю, за підтримки Європейського центру некомерційного права (ECNL). Його розробили спільно з ключовою групою місцевих експертів; більш ніж 807 ОГС у регіоні брали участь у консультаціях, що проводилися у три раунди. Місцевий партнер у кожній з шести країн Східного партнерства підтримав цей процес – Антикорупційний центр Transparency International (Вірменія); MG Consulting LLC (Азербайджан); Інститут громадянського суспільства (Грузія); Асоціація Pro-mo-Lex (Молдова); Український незалежний центр політичних досліджень (Україна).

Які ключові елементи сприятливого середовища для ОГС?

Для цілей цього інструменту термін «ОГС» використовується на позначення добровільних самоврядних органів або організацій, створених для досягнення неприбуткових цілей їх засновників або членів. ОГС включають в себе органи чи організації, створені як окремими особами (фізичними чи юридичними), так і групами таких осіб (громадські об'єднання та благодійні організації). Вони можуть передбачати членство або ні. ОГС можуть бути або неофіційними органами, або організаціями зі статусом юридичної особи. Вони можуть включати, наприклад, асоціації, фонди, некомерційні компанії та інші форми, що відповідають вищевказаним критеріям. Барометр ОГС не досліджує середовище діяльності політичних партій, релігійних організацій чи профспілок.

Барометр ОГС складається із двох основних частин:

- Основоположні права та свободи є важливими для існування громадянського суспільства і включають: (1) свободу об'єднань, (2) рівне ставлення, (3) доступ до фінансування, (4) свободу мирних зібрань, (5) право на участь у прийнятті рішень, (6) свободу вираження поглядів, (7) право на приватність та (8) державний обов'язок щодо захисту.
- Необхідні умови забезпечують додаткову підтримку розвитку громадянського суспільства (хоча їх існування без основних прав та свобод недостатнє для забезпечення сприятливого середовища) та включають: (1) державну підтримку та (2) співпрацю держави та ОГС.

Як був розроблений звіт?

Звіт підготовлений місцевим партнером проекту в Україні – УНЦПД, з дотриманням спільної методології для всіх шести країн Східного партнерства. Процес включав збір даних (через онлайн-опитування (близько 110 ОГС), 3 фокус-групи, інтерв'ю, кабінетні дослідження) та аналіз зібраної інформації.

Розробка звіту контролювалася Консультативною радою, яка складається з представників основних місцевих зацікавлених сторін, щоб гарантувати, що результати та рекомендації відображають загальну ситуацію в країні. Учасниками Консультативної ради є: Андрійчук Станіслав (керівник обласного офісу «Пласту», Національної скаутської організації «Пласт»), Гуцал Ірина (директор Української біржі благодійності), Кузьменко Віталій (виконавчий директор Центру відкритих досліджень), Орловський Олексій (директор програми «Демократична практика» Міжнародного фонду «Відродження»), Печончик Тетяна (голова правління Центру прав людини Zmina), Прунь Алла (виконавчий директор ІАЦ «Громадський Простір»), Яцун Богдан (керівник відділу адвокації Коаліції «Реанімаційний пакет реформ»), Любов Галан (експерт з прав на мирні зібрання та справедливий суд).

У звіті розглядається 30 стандартів, що входять до Барометру ОГС, та надаються рекомендації щодо вдосконалення в кожному з 10 охоплених напрямів. Він також окреслює найважливіші висновки та рекомендації. Рекомендації можуть послужити основою для майбутніх реформ, які уряд може впровадити для поліпшення умов для громадянського суспільства в Україні.

III. КОНТЕКСТ/ ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Основні дані про країну

Столиця: Київ

Населення: 44 622 516 (2018)²

ВВП на душу населення: 3 095,174 (2018) дол. США³

Індекс Freedom in the World: 62/100 (частково вільна)⁴

Індекс World Press Freedom: 32,46⁵

Кількість ОГС: близько 100 000⁶

Загальна ситуація та стан громадянського суспільства

Незважаючи на нестабільність політичного клімату, Україна за останній час досягла певних успіхів у напрямку демократичних реформ. Прийняте прогресивне законодавство, а також нові механізми залучення громадянського суспільства до врядування допомогли Україні наблизитися до Угоди про асоціацію (ЄА) з Європейським Союзом (ЄС). Закон «Про громадські об'єднання» та Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації» забезпечують загальні нормативно-правові засади для ОГС в Україні. Закон «Про доступ до публічної інформації», Закон «Про волонтерську діяльність» та Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства допомогли створити сприятливу основу для громадянського суспільства України.

Тим не менше, навіть при проведенні цих значних та прогресивних законодавчих реформ, ще потрібно зробити значно більше для забезпечення нормативно-правової бази, яка сприяє розвитку громадянського суспільства, захищає політичні та громадянські права в Україні та запобігає можливому регресу досягнень у цій сфері⁷.

Довіра до громадянського суспільства зросла в 2018 році. Близько 60% громадян довіряють волонтерським групам та 45% довіряють громадським організаціям – цей показник збільшився у порівнянні з 53% та 40% відповідно у вересні 2017 року⁸. Однак

² Світовий банк, <https://data.worldbank.org/country/ukraine>

³ Світовий банк, <https://data.worldbank.org/country/ukraine>

⁴ Freedomhouse, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>

⁵ World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking>

⁶ Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень громадянського суспільства України: сучасні практики та виклики розвитку <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/naukovi-vidannya/analitichni-dopovidi/gromadyanske-suspilstvo-ukraini-suchasni>

⁷ https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/kennan_cable_30_-_rojansky_minakov.pdf

⁸ Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності <https://dif.org.ua/uploads/pdf/48299455c49a41d40e335.25290509.pdf>

лише 7-8% українців активно долучаються до життя місцевої громади і лише 5%⁹ людей беруть участь в діяльності ОГС; 17-21% опитаних заявили, що вони зрідка беруть участь у зустрічах та заходах¹⁰.

Війна на Донбасі та у Криму, економіка та корупція залишаються трьома найгострішими проблемами, з якими стикається країна, і становлять найважливіші виклики для громадянського суспільства в Україні. Додатковим викликом є те, що політики неодноразово намагалися контролювати міжнародне фінансування ОГС, обмежувати діяльність ОГС та створювати негативний суспільний імідж сектору. Останні приклади включають: законодавство, що визначає організації громадянського суспільства як «іноземних агентів», якщо вони отримують кошти від міжнародних донорів; запровадження декларування активів для антикорупційних активістів; та пропозиція щодо додаткової звітності для організацій громадянського суспільства. У той же час, громадяни України все ще недостатньо включені до урядового процесу прийняття рішень, як на національному, так і на місцевому рівнях. Влада України залишається доволі закритою і не підзвітною своїм громадянам.

Починаючи з 2014 року в Україні триває економічна кризи, яка значно зменшила добробут та доходи громадян. Це у свою чергу зменшило рівень благодійних пожертв та участь у волонтерській діяльності.

Напади на активістів залишаються без відповідного розслідування з боку державних органів, а інколи ці напади підбурює сама влада. Також ультраправі групи все частіше вдаються до протиправних дій проти представників ОГС. За період з жовтня-грудня 2018 року відбулося 52 випадки конфронтації чи насильства¹¹.

Наостанок, гомофобія є звичним явищем в Україні, а насильство та дискримінація ЛГБТ-активістів звичайно залишаються непокараними. Дискримінація за ознакою статі, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності толерується широкими верствами суспільства. Існує гостра необхідність у подальшому правовому та політичному захисті жертв дискримінації.

9 Опитування Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва <https://dif.org.ua/uploads/pdf/20771406545b589e0b474c31.88986456.pdf>.

10 <https://dif.org.ua/uploads/pdf/20771406545b589e0b474c31.88986456.pdf>

11 <https://inrespublica.org.ua/en/aktyvna-hromada/konfrontatsiya-ta-nasylstvo-ultrapravyyh-rezultaty-monitoryngu-2.html>

IV. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

ДОСЛІДЖЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА

4.1 Свобода об'єднань

СТАНДАРТ 1: КОЖЕН МОЖЕ ВІЛЬНО ЗАСНУВАТИ, ВСТУПИТИ ЧИ БРАТИ УЧАСТЬ В ОГС

Можливості безперешкодно створювати ОГС, ставати членами об'єднань та брати участь у їх діяльності доступні для більшості населення, включно з дітьми, підлітками та іноземцями, а також, з деякими практичними перепонами, для державних службовців.

Конституція України¹², як основний закон України, гарантує право громадян на свободу об'єднання та рівність усіх об'єднань громадян перед законом. В даний час, найбільш поширеними формами ОГС в Україні є громадські організації та благодійні фонди. Діяльність громадських організацій в Україні регулюються Законом України «Про об'єднання громадян»¹³ як і діяльність громадських спілок, які, однак, є менш поширеною формою для створення ОГС. Діяльність благодійних фондів регулюються Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»¹⁴, який також передбачає можливість створення благодійних організацій у формі благодійного товариства, благодійної установи чи благодійного фонду.

Громадську організацію можуть засновувати щонайменше 2 фізичні особи. Іноземці та особи без громадянства, які легально перебувають в Україні¹⁵ також можуть брати участь у створенні громадської організації. Засновниками громадської організації можуть бути особи, яким не менше 18 років, а членами можуть бути особи, яким не менше 14 років. Засновниками молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути фізичні особи, які досягли 14 років. Членом молодіжної організації може бути особа віком від 14 до 35 років, тоді як членами дитячої громадської організації можуть бути особи віком від 6 до 18 років.

Мінімальна кількість засновників громадської спілки – 2 юридичні особи. Засновниками громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, включаючи громадські організації, що мають статус юридичної особи. Членами громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, включаючи громадські об'єднання зі статусом юридичної особи, а також фізичні особи, які досягли віку 18 років.

Благодійне товариство – це благодійна організація, яка створена щонайменше двома засновниками та діє на основі статуту.

Благодійна установа – це благодійна організація, установчий акт якої визначає активи, які дарує один або кілька засновників для досягнення цілей благодійної діяльності за

12 Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

13 Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-V <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

14 Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 5073-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

15 Стаття 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

рахунок таких активів та / або доходів від таких активів.

Благодійний фонд – це благодійна організація, яка діє на основі статуту, має учасників та управляється учасниками, які не зобов'язані дарувати організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної організації. Один або кілька засновників можуть створити благодійний фонд.

Засновниками благодійних організацій можуть бути дієздатні фізичні особи, віком не менше ніж 14 років, та юридичні особи приватного права.

Закон не обмежує участь державних службовців в діяльності ОГС як звичайних членів або як учасників керівних органів. Однак державні службовці та посадові особи органів місцевого самоврядування зобов'язані виконувати свої обов'язки чесно та неупереджено і не проявляти прихильності до певних фізичних чи юридичних осіб, громадських та релігійних організацій¹⁶. На практиці часто виникають ситуації, коли кандидат на посаду державного службовця припиняє членство в керівному органі громадського об'єднання, як один з неофіційних критеріїв зайняття посади, щоб запобігти можливості виникнення конфлікту інтересів.

Громадські об'єднання можуть здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Благодійні організації можуть бути зареєстровані та діяти лише як юридичні особи. Статус юридичної особи дає ОГС право відкривати банківські рахунки, бути виконавцем державного замовлення та можливість отримати ознаку неприбутковості.

Отримання ознаки неприбутковості звільняє організації, що набули його, від обов'язку сплачувати податок на прибуток підприємств. Для отримання ознаки неприбутковості ОГС повинні включати до статуту: 1) положення про заборону розподілу доходу організації серед засновників та учасників ОГС, інших пов'язаних з ними осіб; 2) зобов'язання у разі ліквідації ОГС передати всі активи іншій ОГС подібної організаційно-правової форми або до доходів державного бюджету¹⁷.

Одним із законодавчо встановлених принципів діяльності громадських об'єднань є вільний вибір території її діяльності. Отже, громадське об'єднання, незалежно від місцезнаходження, може здійснювати діяльність на всій території України або за її межами, якщо інше не визначено його установчим документом. Однак громадські об'єднання мають право підтвердити свій всеукраїнський статус за наявності відокремлених підрозділів принаймні у 13 областях України. Цей статус наразі надає право всеукраїнським громадським об'єднанням людей з інвалідністю та ветеранів отримувати державне фінансування їхніх проєктів¹⁸.

Благодійні організації також вільні в виборі території діяльності. Благодійні організації не можуть отримати всеукраїнський чи інші статуси, які б забезпечували додаткові можливості, в тому числі, для отримання державного фінансування.

16 Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16>

17 Пункт 133.4, Стаття 133 Податкового кодексу України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

18 Постанова Кабінету Міністрів України № 1049: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF> та Постанова Кабінету Міністрів України № 156 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2018-%D0%BF>

В Україні держава не накладає практичних перешкод для створення або вступу до ОГС або участі в його діяльності. Особи за власним бажанням можуть приєднуватися до ОГС чи брати участь у її діяльності.

СТАНДАРТ 2: ПРОЦЕДУРА РЕЄСТРАЦІЇ ОГС ЯК ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЧІТКА, ПРОСТА, ШВИДКА ТА НЕДОРОГА

Державна реєстрація ОГС безкоштовна та досить швидка. Процедури реєстрації чітко визначені, однак онлайн-реєстрація благодійних організацій та громадських об'єднань без статусу юридичної особи недоступна.

Державна реєстрація громадського об'єднання відбувається протягом 3 робочих днів і є безкоштовною. Строк розгляду документів поданих для реєстрації громадських об'єднань може бути продовжений у разі потреби, але не більше ніж на 15 робочих днів. На практиці реєстратори рідко користуються цим правом та розглядають документи протягом 3 робочих днів. Безпосередню реєстрацію здійснюють Територіальні управління юстиції в областях України та місті Києві (25 управлінь). Однак документи можна також подати через Центри надання адміністративних послуг (близько 780 центрів¹⁹) та Центри безоплатної вторинної правової допомоги (551 центр²⁰).

Державна реєстрація благодійних організацій відбувається протягом 24 годин з моменту отримання документів, крім вихідних та святкових днів, і є безкоштовною. Для благодійних організацій не передбачено продовження строків розгляду поданих документів. Її здійснюють органи місцевого самоврядування²¹ (місцеві центри надання адміністративних послуг (близько 780 центрів²²), нотаріуси²³, акредитовані суб'єкти реєстрації²⁴). Отже, коло суб'єктів, уповноважених реєструвати благодійні організації, максимально широке.

Законодавством²⁵ передбачена можливість подання документів для реєстрації юридичних осіб онлайн, однак ця послуга наразі доступна лише для створення громадських організацій²⁶.

Перелік документів, необхідних для реєстрації громадського об'єднання, чітко визначений і складається з форми заяви про створення юридичної особи або форми заяви про створення громадського об'єднання без статусу юридичної особи, рішення засновників про утворення об'єднання, статуту, інформації про членів керівних органів та інформації про особу, яка подає документи на державну реєстрацію.

Перелік документів, необхідних для реєстрації благодійної організації, складається

19 Дані з веб-сайту "Єдиний державний портал адміністративних послуг": <https://my.gov.ua/info/news/207/details>

20 Дані з офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України: https://minjust.gov.ua/legal_aid

21 Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" від 15.05.2005 № 755-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

22 Дані з веб-сайту "Єдиний державний портал адміністративних послуг": <https://my.gov.ua/info/news/207/details>

23 Єдиний реєстр нотаріусів: <https://em.minjust.gov.ua/pages/default.aspx>

24 Список акредитованих суб'єктів державної реєстрації: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/2833a6e3b4674f10df3835a095734f85/spysok_akredytovanyh_subektiv_derzhavnoyi_reestraciyi/

25 Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" від 15.05.2005 № 755-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

26 Он-лайн будинок юстиції: <https://online.minjust.gov.ua/>

із форми заяви про створення юридичної особи, рішення засновників про утворення благодійної організації та статуту.

Перелік підстав для відмови у державній реєстрації чітко визначений у Законі про державну реєстрацію²⁷, відмова з інших підстав, ніж визначено законом, забороняється. Існує також перелік підстав, згідно з якими ОГС надається 15-денний строк для виправлення недоліків та завершення реєстрації. Однак, на практиці, іноді дії реєстраторів не відповідають нормам закону, і зафіксовані випадки необґрунтованих відмов у реєстрації об'єднання. Разом з тим, в останні роки спостерігається значне підвищення кваліфікації реєстраторів, отже, ситуація змінюється на краще²⁸.

Крім того, рішення державного реєстратора може бути оскаржене шляхом звернення до Міністерства юстиції України, його територіальних органів та до суду.

СТАНДАРТ 3: ОГС МОЖУТЬ ВІЛЬНО ВИЗНАЧАТИ СВОЇ ЦІЛІ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДІЯТИ ЯК У КРАЇНІ, В ЯКІЙ ВОНИ БУЛИ ЗАСНОВАНІ, ТАК І ПОЗА ЇЇ МЕЖАМИ

ОГС можуть вільно визначати свої цілі та напрямки діяльності, але заборонено здійснювати діяльність, яка суперечить Конституції. Приклади, коли на практиці створювалися перепони для визначення напрямів діяльності, відомі, але нечасті.

Громадські об'єднання здійснюють свою діяльність відповідно до принципу самоврядування, який, серед іншого, передбачає їх право самостійно визначати сфери діяльності, а також за принципом невтручання органів державної влади, інших державних органів та установ у діяльність громадського об'єднання²⁹.

Громадські об'єднання вільні вибирати цілі та напрями діяльності. Однак існують обмеження щодо створення та функціонування громадських об'єднань, мета (цілі) чи дії яких спрямовані на загрозу незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету та територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжнаціональної, расової, релігійної ненависті, наступу на права і свободи людини, загрози здоров'ю населення, пропаганду комуністичних та/або націонал-соціалістичних (нацистських) тоталітарних режимів та їх символіки³⁰.

На практиці трапляються випадки, коли реєстратори рекомендують громадським об'єднанням виключати або змінювати формулювання напрямків діяльності, зазначені у статуті. Наприклад, реєстратори рекомендують громадським об'єднанням виключати «благодійну діяльність» із статутів, як нетипову для громадських об'єднань.

Щодо благодійних організацій, вони повинні здійснювати діяльність відповідно до цілей та у визначених законодавством сферах³¹. Для благодійної діяльності визначе-

27 Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2005 № 755-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

28 Дані за результатами фокус-групової дискусії серед представників ОГС.

29 Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

30 Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

31 Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

но 15 сфер: 1) освіта; 2) охорона здоров'я; 3) екологія, навколишнє середовище та захист тварин; 4) запобігання та ліквідація природних та техногенних катастроф, допомога жертвам катастроф, збройних конфліктів та аварій, а також біженцям та особам у складних життєвих обставинах; 5) опіка та піклування, законне представництво та правова допомога; 6) соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги та ліквідація бідності; 7) культура та мистецтво, охорона культурної спадщини; 8) наука та дослідження; 9) спорт та фізична культура; 10) права людини та громадянина та основні свободи; 11) розвиток територіальних громад; 12) розвиток міжнародного співробітництва України; 13) стимулювання економічного зростання та розвитку економіки України та окремих її регіонів та підвищення конкурентоспроможності України; 14) сприяння реалізації національних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічної ситуації в Україні; 15) сприяння оборонній та мобілізаційній готовності країни, захист населення у надзвичайних ситуаціях мирного та воєнного стану³². Тому вони більш обмежені у визначенні цілей та напрямів діяльності порівняно з громадськими об'єднаннями. Адже, громадські об'єднання не мають виключного переліку сфер, в яких вони можуть здійснювати діяльність.

Відокремлений підрозділ іноземної неурядової організації в Україні може бути акредитований у встановленому законодавством порядку без статусу юридичної особи. Немає обмежень щодо мети та напрямів діяльності такого підрозділу порівняно з іншими громадськими об'єднаннями.

У переважній більшості випадків реєстратори обмежуються словесними рекомендаціями щодо формулювання цілей чи сфер діяльності, однак вони не використовують це як причину відмови у реєстрації.

Однак донедавна, якщо громадські об'єднання закріплювали в статуті право здійснювати підприємницьку діяльність, реєстратори рекомендували виключити таке положення, щоб уникнути проблем з отриманням ознаки неприбутковості в податкових органах. Нині ситуація змінюється, громадськості вдалося отримати роз'яснення Міністерства фінансів України³³ про те, що громадським об'єднанням дозволено здійснювати підприємницьку діяльність.

СТАНДАРТ 4: БУДЬ-ЯКІ САНКЦІЇ, ЩО НАКЛАДАЮТЬСЯ, ЧІТКІ ТА УЗГОДЖЕНІ ІЗ ПРИНЦИПОМ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ЯКОМОГА МЕНШЕ ВТРУЧАЮТЬСЯ У ФУНКЦІОНУВАННЯ ОГС, НАСКІЛЬКИ ЦЕ МОЖЛИВО ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ БАЖАНОЇ МЕТИ

Відповідальність за порушення законодавства для ОГС подібна до відповідальності передбаченої для комерційних компаній. ОГС може бути ліквідовано в судовому порядку, але на практиці це трапляється рідко. Санкції для неприбуткових ОГС чітко визначені, але можуть застосовуватися без попередження. .

Загалом, порушення положень про форми та процедури звітування, встановлених для всіх юридичних осіб, не передбачає спеціальних санкцій для ОГС; отже, відповідальність

32 Стаття 3 Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" від 05.07.2012 №5073-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

33 Лист Міністерства фінансів України від 06.02.2019 № 11210-09-5/3214 <http://www.visnuk.com.ua/ru/publication/100010919-gromadski-obyednannya-pidpriyemnitska-diyalnist-dopuskayetsya-ale>

за порушення закону, у тому числі в частині вимог до різних видів звітності, стандартизована.

Громадське об'єднання може бути ліквідоване в судовому порядку, але лише у випадку порушення положень Конституції України та Закону «Про об'єднання громадян» щодо організацій, мета (цілі) чи дії яких спрямовані на загрозу незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильство, розпалювання міжнаціональної, расової, релігійної ненависті, наступ на права і свободи людини, загрозу здоров'ю населення, пропаганду комуністичних та/або націонал-соціалістичних (нацистських) тоталітарних режимів та їх символів. Ліквідація організації через суд є винятковою санкцією, і на практиці вона застосовується рідко.

ОГС, які мають ознаку неприбутковості, повинні відповідати вимогам щодо недопущення розподілу доходів ОГС серед засновників або членів організації та використовувати доходи лише для досягнення цілей та напрямків діяльності, визначених у статуті. Якщо ОГС порушує ці умови, вона позбавляється ознаки неприбутковості і в подальшому така ОГС стає платником податку на прибуток підприємств на загальних підставах. ОГС не отримує попередження про можливість скасування ознаки неприбутковості і втрачає її автоматично у разі вчинення порушення, але ОГС може повторно подати заяву на отримання статусу неприбутковості у майбутньому.

СТАНДАРТ 5: ДЕРЖАВНА НЕ ВТРУЧАЄТЬСЯ У ВНУТРІШНІ СПРАВИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОГС

Загалом держава не створює штучних перешкод для діяльності ОГС. Процедури та форми звітування чітко визначені, зрозумілі та можуть подаватися онлайн. Натомість, вимога до антикорупційних активістів, членів та працівників антикорупційних організацій щодо подання електронних декларацій була абсолютно дискримінаційною.

Більшість діючих ОГС в Україні мають ознаку неприбутковості, що визначає порядок та форму їх звітування. ОГС з неприбутковим статусом щорічно за підсумками року подають до податкових органів звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації.

Крім вищезгаданого звіту, до звіту додається фінансова звітність організації. ОГС з неприбутковим статусом мають право подавати спрощену фінансову звітність, що складається з балансу та звіту про фінансові результати³⁴. За бажанням організації (засновників, донорів тощо), коли це доцільно (залежно від її обороту та різноманітності діяльності тощо) – вона також має право скласти повну, а не спрощену фінансову звітність.

Для громадських організацій передбачена спеціальна щорічна форма статистичної звітності із загальною інформацією про діяльність організації, кількість членів організації тощо.

ОГС з неприбутковим статусом також, як правило, подають інші форми даних для

³⁴ Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39 <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>

державної статистики, які не є специфічними для них (у сфері «Заробітна плата та соціально-трудові відносини» тощо). Додаткові вимоги до звітності встановлюються лише у випадках, коли ОГС отримує додаткові вигоди від співпраці з державою. Наприклад, ОГС, які отримують фінансування від проектів міжнародної технічної допомоги, подають щорічний звіт про стан реалізації проекту для забезпечення постійного моніторингу у відповідний орган виконавчої влади, який виступає бенефіціаром такого проекту³⁵.

Перевірки ОГС, зокрема податковими органами, проводяться на загальних засадах. Частота перевірок платників податків визначається ступенем ризику (високим, середнім та низьким)³⁶. Платники податків з низьким ступенем ризику перевіряються не частіше одного разу на три календарні роки; із середнім – не частіше одного разу на два календарні роки; із високим – не частіше одного разу в календарному році. Так, у більшості випадків діяльність ОГС не є такою, що створює додаткові ризики для проведення щодо них додаткових податкових перевірок.

Податкові звіти можна подавати онлайн або в паперовій формі. Звіти до органів статистики можуть також надсилатися в електронній формі або поштою.

У 2017 році були прийняті зміни до антикорупційного законодавства³⁷, які зобов'язували активістів антикорупційних громадських об'єднань подавати електронні декларації про майновий стан та доходи. Завдяки зусиллям громадянського суспільства Конституційний Суд України визнав декларування активів для активістів неконституційним³⁸.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 1:

- Реєстрація благодійних організацій, громадських об'єднань без статусу юридичної особи та реєстрація змін до відомостей про ОГС (зміни до статуту, зміна керівника тощо) мають бути доступні онлайн.
- Посилити спроможність податкових органів і ОГС реалізовувати право ОГС на підприємницьку діяльність
- Скоротити терми реєстрації громадських об'єднань до одного дня та припинити практику зловживання можливістю продовження строків розгляду документів на 15 календарних днів.

35 Рішення Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15 лютого 2002 року № 153 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>

36 Критерії ризику платників податків <http://sfs.gov.ua/baneryi/zupinennya-reestratsii-pn/357077.html>

37 Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

38 Ukrainian Constitutional Court Cancels Asset Declarations for Activists: <http://ecnl.org/ukrainian-constitutional-court-cancels-asset-declarations-for-activists/>

4.2 Рівне ставлення

СТАНДАРТ 1: ДЕРЖАВА СТАВИТЬСЯ ДО ОГС ТАК САМО, ЯК І ДО СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Для ОГС вимоги до звітування, процедури перевірки їх діяльності та правові умови для доступу до фінансування цілком порівнювані з іншими суб'єктами господарювання. Плата за державну реєстрацію змін до відомостей про ОГС значно нижча для ОГС ніж для інших суб'єктів господарювання. Суб'єкти господарювання мають кращий доступ до участі у державних закупівлях, але мають більший ризик проведення додаткових податкових перевірок.

Розгляд документів, поданих для державної реєстрації юридичної особи, незалежно від організаційно-правової форми (включаючи благодійні організації) триває один день, тоді як для громадського об'єднання – три робочі дні.

Первинна державна реєстрація ОГС в Україні безкоштовна, як і реєстрація суб'єктів господарювання. При цьому плата за реєстрацію змін до відомостей про ОГС втричі нижча, ніж для інших юридичних осіб.

Вимоги до звітності ОГС аналогічні до вимог для інших суб'єктів господарювання. Державні перевірки ОГС не частіші, ніж суб'єктів господарювання. Насправді, більша пильна увага державних органів зосереджена на суб'єктах господарювання основною метою діяльності яких є отримання прибутку.

Що стосується державних закупівель, законодавство³⁹ встановлює недискримінаційний підхід, згідно з яким організації будь-якої організаційно-правової форми та форми власності можуть на рівній основі брати участь у процедурах державних закупівель. Однак, на практиці, досить часто виникають випадки упередженого ставлення до ОГС як до потенційних постачальників товарів та послуг. Нерідко тендерна документація містить вимоги до виконавця, який може бути лише державним підприємством, комунальним підприємством або комерційною компанією (досвід виконання державних замовлень, вимоги до «стажу» виконання аналогічних контрактів учасником тендеру, та ін.).⁴⁰ Однак портал моніторингу DoZorro⁴¹ призначений для контролю прозорості та якості державних закупівель, а також включає механізм, який дозволяє уникнути дискримінаційних правил при створенні тендерних документів. DoZorro надає можливість громадським активістам, потенційним учасникам торгів, надати зворотний зв'язок замовнику, обговорити та оцінити умови конкретних закупівель, підготувати та подати офіційний запит до контролюючих органів. Однак повністю усунути дискримінаційні норми з тендерних документів через використання DoZorro складно, оскільки лише у 2018 році було оголошено 1 млн 225 тис тендерних закупівель.

СТАНДАРТ 2: ДЕРЖАВА ПРОЯВЛЯЄ РІВНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВСІХ ОГС В ЧАСТИНІ ЇХ СТВОРЕННЯ, РЕЄСТРАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

Більшість ОГС діють на однакових умовах, але дитячі, молодіжні, національно-

39 Закон України «Про державні закупівлі» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n129>

40 Дані за результатами фокус-групової дискусії серед представників ОГС.

41 Моніторинговий портал DoZorro <https://dozorro.org/tools>

патріотичні організації, а також організації ветеранів та людей з інвалідністю можуть отримати державну фінансову підтримку. У той же час на антикорупційні ОГС чинили тиск шляхом запровадження електронного декларування для їх активістів.

Загалом, законодавчі умови для діяльності ОГС є однаковими, однак є кілька винятків, зокрема, пільгові умови для молодіжних та дитячих громадських об'єднань, національно-патріотичних організацій, громадських організацій ветеранів та людей з інвалідністю. Законодавство⁴² забезпечує можливості державного фінансування цих організацій через пріоритетність напрямів їх діяльності та, певною мірою, традицію, що залишилася з радянських часів.

Однак зміни до антикорупційного законодавства 2017 року⁴³, які зобов'язували членів антикорупційних громадських об'єднань подавати електронні декларації, викликають занепокоєння. Такі зміни зобов'язували антикорупційних активістів декларувати свої активи та доходи. Форма декларації не вимагала від активістів надання інформації про свою антикорупційну діяльність, лише інформацію про майновий стан активіста та джерела їх доходу. Такі законодавчі зміни та ініціативи є прямим тиском на антикорупційні організації. Тому рішення Конституційного Суду України⁴⁴ про неконституційність відповідних змін до законодавства є абсолютно логічним. На додачу до цього, зафіксовані випадки утисків з боку правоохоронних органів на організації та фонди, які частково здійснюють діяльність та надають допомогу на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей⁴⁵.

ОГС, створені іноземними юридичними або фізичними особами, не зазнають дискримінації. Однак законодавство встановлює деякі особливі вимоги до документів, що подаються на реєстрацію іноземними фізичними або юридичними особами (наприклад, документи, видані відповідно до законодавства іноземної держави, повинні бути легалізовані шляхом консульської легалізації або апостилювання). Тому, загалом порядок реєстрації ОГС іноземцями не відрізняється від процедури, передбаченої для громадян та юридичних осіб України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 2:

- Рекомендувати органам державної влади під час формування тендерної документації не обмежувати участь ОГС у закупівлях.
- Запровадити механізм конкурсного підходу для доступу всіх ОГС до державного фінансування незалежно від їх виду та напрямків діяльності.
- Заохочувати сектор розкривати інформацію про свою діяльність на засадах саморегулювання.

42 Стаття 87 Бюджетного кодексу України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

43 Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

44 Ukrainian Constitutional Court Cancels Asset Declarations for Activists <http://ecnl.org/ukrainian-constitutional-court-cancels-asset-declarations-for-activists/>.

45 Правоохоронці звинувачують громадські організації у привласненні коштів та фінансуванні ДНР та ЛНР <https://gurt.org.ua/news/recent/41208/>.

4.3 Доступ до фінансування

СТАНДАРТ 1: ОГС МОЖУТЬ ВІЛЬНО ШУКАТИ, ОТРИМУВАТИ ТА ВИКОРИСТОВУВАТИ ФІНАНСОВІ ТА МАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЇХНІХ ЦІЛЕЙ

Законодавство України не обмежує пошук, отримання та використання фінансових та матеріальних ресурсів з будь-якого джерела. У той же час недостатнє або навіть відсутнє регулювання на рівні спеціального закону деяких механізмів фінансування. Це фактично унеможлиблює використання ряду джерел, таких як ендавмент, негрошові лотереї тощо.

Законодавство України не встановлює обмежень щодо пошуку, отримання та використання фінансових та матеріальних ресурсів для ОГС. Нижче наведено кілька прикладів доступних ресурсів: безоплатна передача у власність грошових коштів та іншого майна, права користування та інших майнових прав, дохід від власності та майнових прав, а також безкоштовне відступлення майнових прав на користь ОГС; безкоштовне надання послуг та робіт на користь бенефіціарів; благодійна спільна діяльність та виконання інших контрактів про благодійну діяльність; публічний збір благодійних пожертв; управління благодійними ендавментами; виконання заповітів, заповідальних відказів та спадкових договорів для благодійної діяльності; проведення благодійних аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та інших благодійних заходів, не заборонених законом.

У той же час, є кілька недоліків у регулюванні, які не дозволяють ОГС використовувати деякі види фінансових та матеріальних ресурсів. Наприклад, немає визначення негрошової лотереї, що насправді значно ускладнює або навіть перешкоджає використанню цієї можливості⁴⁶. На практиці, численні ОГС⁴⁷ втратили банківські депозити, ендавменти, та не змогли отримати жодної компенсації, оскільки банки збанкрутували, і вони втратили свої внески.

Отримати гроші через СМС також майже неможливо⁴⁸, оскільки оператори зв'язку хочуть мати гарантії доброчесності ОГС (з ознакою неприбутковості⁴⁹), але механізмів такої перевірки немає. Більше того, закон передбачає⁵⁰, що вся сума грошей, пожертвованих людьми, повинна надходити на благодійність – благодійні організації не мають права утримувати до 20% коштів для покриття адміністративних витрат.

Крім вищезазначеного, громадські об'єднання та благодійні організації мають право

46 Наприклад, пункт 9 частини 1 статті 5 Закону України «Про благодійні організації та благодійну діяльність» передбачає, що благодійні організації мають право проводити негрошові лотереї, але визначення того, що таке негрошова лотерея, відсутня. У зв'язку з цим існує неоднозначне тлумачення, коли очікується, що лотерея передбачає приз. У такому випадку це можна розглядати як класичну лотерею. В Україні діє заборона на лотереї без отримання ліцензії та надання їй статусу державної лотереї. Специфіка державної монополії на лотерейну діяльність встановлена статтею 365-1 Господарського кодексу України, статтею 4 Закону України «Про державні лотереї в Україні».

47 Благодійний фонд Богдана Гаврилишина, INTERNATIONAL CHARITABLE FUND COMMUNITY WELLBEING, Всеукраїнський єврейський благодійний фонд «Хесед-Арє» та інші.

48 Лише близько п'яти благодійних організацій можуть одержувати кошти у такий спосіб.

49 Статус неприбутковості означає, що ОГС зареєстровані в Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Ці ОГС не сплачують податок на прибуток.

50 Частина 4 Ст.7-1 Закону України «Про благодійні організації та благодійну діяльність».

здійснювати господарську діяльність. Спеціальне законодавство⁵¹ передбачає це право, а податковий кодекс не забороняє його. Більше того, Міністерство фінансів підтвердило право некомерційних організацій здійснювати підприємницьку діяльність у 2019 році⁵². Це вирішило минулу проблему, коли деякі податкові органи⁵³ позбавили громадські об'єднання права займатися підприємницькою діяльністю. На практиці ОГС мали проблеми з кількох причин: (1) Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України містять поняття «підприємницька діяльність», які суперечать одне одному; (2) державні службовці та низка членів громадських об'єднань не вірять, що організації громадянського суспільства можуть займатися господарською діяльністю та мати ознаку неприбутковості.

Як правило, ОГС мають такі ж зобов'язання щодо звітності, як і інші юридичні особи. Є два особливих зобов'язання щодо звітності для ОГС. Один з них – звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації⁵⁴. Цей звіт уніфікований незалежно від типів ОГС, видів доходу, місця здійснення діяльності та річного обороту⁵⁵. Інший – це звіт до органів статистики⁵⁶, але подавати його зобов'язані лише громадські організації.

Також ОГС зобов'язані подавати інші звіти, якщо вони отримують якийсь особливий вид фінансування, такий як міжнародна технічна допомога⁵⁷, гуманітарна допомога, або якщо вони мають економічні відносини з фізичними особами/фізичними особами-підприємцями⁵⁸ або мають працівників⁵⁹ тощо.

Але якщо ОГС не мають доходів та майна, вони не зобов'язані звітувати перед податковими органами.

Немає окремих вимог до ОГС та їх працівників при відкритті банківських рахунків та отримання банківських переказів. Бувають випадки, коли банки вимагають додаткові документи для переказу грошей⁶⁰. Більшість цих ситуацій пов'язані з перерахуванням коштів за кордон⁶¹.

51 Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

52 Лист Міністерства фінансів України від 6.02.2019 № 11210-09-5/3214.

53 Станом на кінець 2018 року – Харківська, Вінницька та Одеська податкові інспекції.

54 Вони подають цей звіт, якщо вони мають статус неприбутковості. Статус неприбутковості означає, що ОГС мають реєстрацію в Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Ці ОГС не сплачують податок на прибуток.

55 Потрібно зважати на те, що річний оборот визначає те, який тип додатку додається до звіту.

56 Звіт про діяльність ОГС <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0221832-16>.

57 Звіт про прогрес за Постановою КМУ № 153 від 15 лютого 2002 року «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF/print1509543885193778>.

58 Звіт про наявність та розподіл гуманітарної допомоги в іноземній валюті (в довільній формі); Звіт про наявність та розподіл гуманітарної допомоги (товари), Рекомендована форма: <http://www.msp.gov.ua/news/8463.html>.

59 Наказ Міністерства фінансів №4 від 13.01.2015 Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) та Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку; Звіт про стан виконання програми, Постанова Кабінету Міністрів України № 153 від 15 лютого 2002 року «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF/print1509543885193778>.

60 Банки вимагають додаткові документи, оскільки повинні дотримуватися законодавства про протидію відмиванню грошей.

61 Ця інформація була одержана з фокус-групи.

СТАНДАРТ 2: НЕМАЄ ВІДМІННОСТЕЙ У СТАВЛЕННІ ДО ФІНАНСОВИХ ТА МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ З ІНОЗЕМНИХ ДЖЕРЕЛ У ПОРІВНЯННІ З УКРАЇНСЬКИМИ

Додаткові вимоги чи обмеження для ОГС не поширюються на іноземні чи українські джерела фінансування. Водночас були спроби впровадити додаткову звітність для ОГС протягом 2017-2018 років, але вони не були прийняті.

Отримання доходу з іноземних джерел законодавством не обмежене та не підлягає додатковій звітності. Однак слід зазначити, що протягом 2017 та 2018 років були дві спроби запровадити додаткову звітність для ОГС, які отримують фінансування з-за кордону. Це законопроект № 6675 від 10.07.2017 (Президент України) та № 8501 від 20 червня 2018 року (народний депутат Сергій Тарута)⁶².

Хоча законодавство не обмежує закордонне фінансуванням, в Україні існують чіткі процедури реєстрації, отримання та надання гуманітарної допомоги. Наприклад, ОГС мають бути зареєстровані в реєстрі одержувачів гуманітарної допомоги⁶³; існує складна процедура визнання товарів, коштів, у тому числі в іноземній валюті, послуг та робіт гуманітарною допомогою⁶⁴.

Процедура визнання гуманітарною допомогою означає, що робоча група з питань гуманітарної допомоги при Міністерстві соціальної політики приймає рішення на основі розгляду документів, чи є товари, кошти, в тому числі в іноземній валюті, послуги та робота гуманітарною допомогою, чи ні. Гуманітарна допомога – це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій чи натуральній формі, що надається іноземними та вітчизняними донорами отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Крім того, на жаль, існує негативне ставлення до ОГС, які отримують фінансування з іноземних джерел, і їх навіть називають «грантоїдами».

Також можна отримати ресурси для досягнення цілей та завдань організацій громадянського суспільства через платформи спільнокошту або онлайн-платформи для збору коштів, хоча труднощі виникають із перерахуванням коштів з-за кордону. Основною причиною можуть бути рекомендації FATF, оскільки банки обмежують такі операції, як благодійна діяльність (перекази в Україну), як діяльність з високим ризиком (шахрайство).

62 Законопроект № 8501 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64255.

63 Постанова КМУ № 39 від 30 січня 2013 року «Про затвердження Порядку реєстрації отримувачів гуманітарної допомоги».

64 Наказ Міністерства соціальної політики № 573 від 6 квітня 2017 року «Про затвердження Переліку документів, які подаються для визнання вантажів (товарів), коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою».

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 3:

- Забезпечити захист коштів ОГС при банкрутстві банків, зокрема ендавментів.
- Необхідно:
  - Визначити, що таке негрошова лотерея;
  - Надати всім ОГС можливість одержувати пожертвування через СМС; та
  - Вдосконалити законодавство, щоб дозволити ОГС використовувати до 20% від грошей, отриманих через СМС (благодійне телекомунікаційне повідомлення) на адміністративні витрати.
- Привести законодавство України у відповідність до Директиви № 918/83 від 28 березня 1983 року, зокрема спростити процедуру визнання гуманітарної допомоги.
- Існує потреба підвищити обізнаність ОГС щодо різних механізмів залучення ресурсів.

4.4 Свобода мирних зібрань

СТАНДАРТ 1: КОЖЕН МОЖЕ ВІЛЬНО КОРИСТУВАТИСЯ ПРАВОМ НА МИРНІ ЗІБРАННЯ, ОРГАНІЗОВУВАТИ ТА БРАТИ УЧАСТЬ У МИРНИХ ЗІБРАННЯХ

Право на мирні зібрання в основному реалізується вільно та не обмежується. Водночас, нерідко виникають проблеми з організацією та проведенням зібрань.

Свобода мирних зібрань в Україні гарантується Конституцією⁶⁵. Однак відсутній спеціальний закон, який регулює питання організації та проведення мирних зібрань.

Незважаючи на те, що право на участь у мирних зібраннях сформульовано в Конституції України⁶⁶ як таке, що належить громадянам України, кожна людина, незалежно від національності, може користуватися цим правом, оскільки Україна ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини, де право на мирні зібрання формулюється як право, яке має кожен, незалежно від національності чи громадянства. Також у судовій практиці немає прикладів обмежень цього права на підставі національності чи громадянства. Право дітей на участь у мирних зборах прямо не передбачено національним законодавством, але визнається у світлі ратифікації Україною Конвенції про права дитини.

На законодавчому рівні відсутні непропорційні обмеження часу, місця та способу проведення мирних зборів. Окремі обмеження щодо місця проведення зібрань зумовлені специфікою території. Наприклад, згідно із Законом «Про використання ядерної

⁶⁵ Відповідно до статті 39 Конституції України, громадяни мають право збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, кампанії та демонстрації, про які органи виконавчої влади або місцевого самоврядування повідомляються заздалегідь.

⁶⁶ Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

енергії та радіаційну безпеку»⁶⁷ проведення мирних зібрань у санітарно-захисній зоні заборонено.

У той же час, на місцевому рівні існують певні обмеження щодо місця проведення мирних зборів. Зокрема, «Порядок розгляду питань щодо організації та проведення зборів, мітингів, походів та демонстрацій у місті Харкові»⁶⁸ визначає певні місця для проведення мирних зібрань, які можуть не збігатися з бажаннями демонстрантів. Подібні положення існують і в деяких інших містах. Незважаючи на те, що правозахисники часто успішно оскаржують такі дії, що не відповідають закону, практика їх використання на місцевому рівні залишається суперечливою.

Законодавство України не застосовує терміни «стихийне зібрання», «одночасні зібрання» або «контр-зібрання». Разом з тим, згідно з Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»⁶⁹, рішення ЄСПЛ є джерелом права в Україні. Таким чином, ми можемо вважати, що дозволені стихійні зібрання, зібрання та контр-зібрання з урахуванням прецедентної практики ЄСПЛ щодо таких дій.

На практиці ситуація така. Після набрання чинності новою редакцією Кодексу адміністративного судочинства України (у грудні 2017 року) випадків свавільних обмежень права на проведення мирних зібрань в судовому порядку не було. При цьому на практиці мали місце окремі випадки розгону мирних зібрань за участю правоохоронних органів⁷⁰. Правоохоронні органи роблять це без відповідних дозволів суду. Наприклад, у березні 2018 року наметове містечко при Верховній Раді України було силоміць розігнане, ймовірно, з політичних причин⁷¹.

В Україні не існує випадків систематичного примусу чи заборони особам, групам осіб чи ОГС брати участь у зібраннях. Водночас доволі поширене явище так званих «проплачених» мирних зібрань, у яких мітингарі беруть участь не з ідеологічних міркувань, а за певну винагороду.

Правозахисники також повідомили про випадки, коли влада не рекомендує проводити мирні зібрання певної тематики (наприклад, акція представників феміністичного руху у Львові), стверджуючи, що радикально налаштовані мешканці можуть атакувати мирне зібрання. Це не пряме залякування, але різновид психологічного тиску на учасників мирних зібрань.

Також є приклади затримання потенційних учасників до запланованої дати мирного зібрання, без пояснення причин та висунення обвинувачень (19 січня 2018 року у Києві на мітингу з вшанування пам'яті С. Маркелова, А. Бабурової⁷²).

67 Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80>

68 Тимчасове положення про порядок розгляду питань щодо організації та проведення зборів, мітингів, походів та демонстрацій у місті Харкові <http://kharkiv.rocks/reestr/633378>.

69 Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

70 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

71 Стаття <https://www.radiosvoboda.org/a/29080095.html>.

72 Стаття <https://commons.com.ua/uk/19-sichnya-akciya-kontrakciya-i-ohorona-poryadku/>.

Незважаючи на рішення Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України»⁷³, в Україні не скасована адміністративна відповідальність за «порушення порядку організації та проведення мирних зборів», незважаючи на те, що жоден закон не визначає таку процедуру. Періодично ця стаття виконується правоохоронними органами, поліцією складаються протоколи проти активістів, зокрема у випадках, коли організатори зборів не повідомили про заплановані мирні зібрання.

СТАНДАРТ 2: ДЕРЖАВА СПРИЯЄ ТА ЗАХИЩАЄ МИРНІ ЗІБРАННЯ

Випадки обмеження свободи мирних зібрань трапляються рідко. Ці обмеження часто містяться в нормативних актах місцевих органів влади.

В Україні дозволу на проведення мирних зборів не потрібно. Конституція України передбачає лише необхідність своєчасного повідомлення про проведення мирних зібрань. Загальні часові рамки своєчасного повідомлення не визначені законом, однак вони можуть бути визначені на місцевому рівні⁷⁴.

Конкретні умови попереднього повідомлення стосуються лише однієї категорії мирних зборів. Відповідно до закону «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»⁷⁵ особа, яка очолює страйк, повинна повідомити про заплановані збори за межами території установи, підприємства, організації відповідного органу виконавчої влади держави чи місцевого самоврядування не пізніше, ніж за три дні до мирних зборів.

У той же час, під час проведення фокус-групи, правозахисники повідомили, що місцева влада може умисно вводити в оману активістів щодо необхідності отримання дозволів на проведення мирних зібрань або подання повідомлень за 10 днів до запланованого початку зібрання (приклад зафіксований в Маріуполі).

З кінця 2017 року приклади обмежень на свободу мирних зібрань рідкісні. За судовою статистикою у 2018 році зафіксовано лише 3 випадки обмеження свободи мирних зібрань. Аналіз цих рішень не дає підстав стверджувати, що накладені обмеження явно непропорційні. Зокрема, згідно з рішенням⁷⁶ Дніпропетровського окружного адміністративного суду, способом обмеження мирних зібрань була заборона використання символіки тоталітарних режимів під час мирних зібрань на основі положень національного законодавства. Відповідно до рішення⁷⁷ Запорізького окружного адміністративного суду проведення контр-демонстрації було обмежене встановленням різного часу запланованих заходів для протестуючих. Цей спосіб обмеження не є явно непропорційним, враховуючи обставини, викладені в рішенні суду. Ці рішення були видані до запланованої дати проведення зборів.

В Україні не існує випадків обмежень доступу до соціальних мереж як засобу обмеження мирних зібрань, а законодавство не містить жодних обмежень щодо використання

73 Приклад https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945.

74 Згідно з тлумаченням Конституційного Суду України у справі № 1-30/2001 про своєчасне повідомлення про проведення мирних зборів, таке повідомлення повинно бути надане протягом розумного строку, що передує цій події. У той же час конкретні умови своєчасного повідомлення, на думку Конституційного Суду, повинні підлягати законодавчому регулюванню.

75 Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>.

76 Рішення суду: www.reyestr.court.gov.ua/review/73809224.

77 Рішення суду: www.reyestr.court.gov.ua/review/71933376.

електронних комунікацій для організації мирних зібрань. Водночас законодавство не містить конкретних положень, що захищають право на використання електронного зв'язку для організації протестів.

СТАНДАРТ 3: ДЕРЖАВА НЕ НАКЛАДАЄ НЕПОТРІБНИХ ОБТЯЖЕНЬ НА УЧАСНИКІВ ЧИ ОРГАНІЗАТОРІВ МИРНИХ ЗІБРАНЬ

Загалом обмеження на учасників чи організаторів мирних зібрань не накладаються. При цьому, мають місце випадки втручання у мирні зібрання.

Законодавство не містить положень про відповідальність організаторів за підтримання громадського порядку або дії інших осіб під час мирних зібрань. Також законодавством практично не визначені обов'язки правоохоронних органів, інших органів державної влади та місцевого самоврядування у зв'язку з проведенням мирних зібрань. Детальних інструкцій щодо дій правоохоронних органів у разі виникнення випадків насильства немає. Водночас у статті 12 Закону України «Про Національну гвардію України»⁷⁸ йдеться про функції Національної гвардії брати участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час мирних зібрань.

Відповідно до статті 34 Конституції України, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати та розповсюджувати інформацію усно, письмово або іншим способом – за власним вибором. Це загальне правило стосується також розповсюдження інформації про мирні зібрання.

В Україні є випадки⁷⁹, коли органи державної влади або органи місцевого самоврядування навмисно поширюють дезінформацію щодо проведення мирних зборів. Наприклад, за словами правозахисників, Ірпінська міська рада подала фіктивну заяву про проведення ЛГБТ-маршу, яка розпалювала кампанію ненависті до членів цієї групи. Більше того, є випадки накладення непропорційних обмежень на використання технічного обладнання під час мирних зібрань. Наприклад, правоохоронні органи оформлюють адміністративні протоколи за порушення правил благоустрою, якщо під час мирних зібрань встановлюють намети.

Державні органи влади не стягують плату за проведення мирних зборів.

СТАНДАРТ 4: ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ПІДТРИМУЮТЬ ПРОВЕДЕННЯ МИРНИХ ЗІБРАНЬ ТА НЕСУТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДІЇ СВОЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ

Законодавчі питання участі правоохоронців у мирних зібраннях недостатньо врегульовані. Крім того, на практиці часто можна почути про погане функціонування правоохоронних органів в цьому контексті.

В Україні існують загальні положення⁸⁰ щодо застосування сили правоохоронними органами, які поширюються, зокрема, на учасників мирних зібрань. Наразі не існує конкретного документа, який би визначав послідовність дій правоохоронців щодо застосування сили під час мирних зборів.

⁷⁸ Закон України «Про Національну гвардію України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.

⁷⁹ Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

⁸⁰ Наприклад, Ст. 44 Закону України «Про Національну поліцію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print>.

Надмірне використання сили стосовно учасників зібрань містить ознаки злочину, передбаченого статтею 365 Кримінального кодексу України (перевищення повноважень чи службових обов'язків правоохоронцем). Кримінальне законодавство також передбачає відповідальність за перешкоджання організації чи проведенню мирних зібрань відповідно до статті 340 Кримінального кодексу України.

Працівники правоохоронних органів не завжди попередньо повідомляють учасників перед застосуванням сили. Наприклад, правоохоронні органи виштовхують учасників зустрічі з місця проведення без попереднього повідомлення⁸¹.

Також є випадки насильства проти мирних зібрань з боку націоналістичних парамілітарних угруповань. Правозахисники вважають⁸², що поліція не завжди реагує на подібні випадки належним чином та своєчасно, і не заважає контр-демонстрантам порушувати проведення основного мирного зібрання. У цьому контексті представники ЛГБТ-спільноти та феміністичного руху є особливо вразливими групами.

Притягнення до відповідальності винних ускладнене через відсутність чіткої ідентифікації (індивідуальні номери на поліцейській формі) правоохоронців, які вчиняють злочинні дії проти учасників мирних зібрань. Крім того, наймасовішим порушенням є бездіяльність правоохоронців у разі насильства чи провокацій щодо членів мирних зібрань⁸³. Нам невідомі випадки, коли особи, винні у бездіяльності правоохоронних органів на цих заходах, понесли будь-яку відповідальність.

У той же час, на практиці існують окремі випадки покарання правоохоронців за насильство над учасниками мирних зборів. Наприклад, згідно з вироком⁸⁴ Апеляційного суду Чернігівської області правоохоронця засудили за незаконні дії щодо перешкоджання мирним зібранням під час Революції гідності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 4

- Скасувати адміністративну відповідальність за порушення неіснуючого порядку організації та проведення мирних зібрань (стаття 185-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення).
- Скасувати рішення органів місцевого самоврядування, які обмежують свободу мирних зібрань і порушують Конституцію України.
- Забезпечити правову визначеність прав та обов'язків організаторів та учасників мирних зібрань, визначити чіткий перелік підстав обмежень мирних зібрань, визначити позитивні зобов'язання держави щодо гарантування мирних зібрань, гарантувати право на спонтанні та контрзібрання та інше.
- Прийняти законодавство, яке прямо дозволяє учасникам мирних зборів використовувати різні види обладнання під час демонстрації (наприклад,

81 Громадський простір і основоположні свободи напередодні президентських, парламентських і місцевих виборів в Україні у 2019-2020 роках https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CivicSpaceFundamentalFreedoms2019-2020_UK.pdf.

82 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

83 Громадський простір і основоположні свободи напередодні президентських, парламентських і місцевих виборів в Україні у 2019-2020 роках https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CivicSpaceFundamentalFreedoms2019-2020_UK.pdf.

84 Рішення суду www.reyestr.court.gov.ua/review/66842939.

намети, гучномовці тощо).

- Прийняти законодавство, яке регулює застосування сили правоохоронними органами та зобов'язує представників правоохоронних органів, які беруть участь у мирних зібраннях, мати видимі засоби індивідуальної ідентифікації.

4.5 Право на участь у прийнятті рішень

СТАНДАРТ 1: КОЖЕН МАЄ ПРАВО БРАТИ УЧАСТЬ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

Участь ОГС у процесі прийняття рішень має достатнє нормативно-правове підґрунтя. Проблеми виникають на практиці, оскільки не всі структури та органи державної та місцевої влади дотримуються процедур проведення громадських консультацій.

Статті 38, 69, 140 Конституції України гарантують право громадян брати участь у процесі прийняття рішень. Зокрема, громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнських та місцевих референдумах, а також вільно обирати та бути обраними до національних органів та органів місцевого самоврядування (ст. 38). Волевиявлення народу виражається також шляхом виборів, референдумів та інших форм прямої демократії (ст. 69).

Спеціальним законодавством, яке регулює право на участь у прийнятті рішень, є Закон України «Про засади державної регуляторної політики»⁸⁵, Постанова Кабінету Міністрів України № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Постанова КМУ №976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» та Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 989 «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля». У той же час це право закріплено в кількох інших правових актах⁸⁶.

Законодавці зобов'язані залучати не тільки ОГС, а й окремі ініціативні групи, активістів, експертів чи науковців до розробки нового закону чи політики. Це забезпечує широку участь у процесі розробки та прийняття рішень на місцевому та національному рівнях.

Не існує законодавчих обмежень щодо участі громадськості у процесі прийняття рішень; усі групи суспільства мають рівні можливості брати участь у прийнятті рішень. Але на практиці не всі структури та органи державної та місцевої влади в повній мірі дотримуються процедур проведення громадських консультацій та інших заходів участі. Наприклад, органи влади зазвичай використовують лише одну форму консультацій –

85 Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>

86 Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про статус депутатів місцевих рад», Закон України «Про інформацію», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки» від 18 липня 1998 р. № 1122, Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 989 «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля», Постанова КМУ №555 «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні».

опублікування проекту акту на офіційному веб-сайті. У той же час вони не проводять широке інформування громадськості про консультації та не ведуть двосторонній діалог та не розробляють рішення шляхом спільного процесу.

Крім того, вони можуть залучати лише певні ОГС під час консультацій. Що стосується співпраці з комітетами Верховної Ради, то лише деякі ОГС беруть участь у дискусіях. Часто це організації, які мають тривалі робочі стосунки з органами державної влади⁸⁷.

Деякі органи влади запрошують лояльних ОГС без оголошення початку консультацій на власному веб-сайті. Такі ОГС допущені до консультацій, оскільки вони говорять лише те, що влада хоче почути. У цьому випадку активні ОГС можуть перешкоджати залученню. Практика роботи зі «зручними» ОГС використовується також на місцевому рівні. Іноді можна почути від представників місцевого самоврядування, що в місті є дві категорії ОГС: «адекватні» та «неадекватні». Іноді до «неадекватних» ОГС відносять організації, які займають більш критичну позицію до органів місцевого самоврядування. Такий підхід породжує дискримінацію ОГС в питаннях доступу до консультацій та ухвалення рішень⁸⁸.

Рішення державних та місцевих органів влади, які приймаються з порушенням певних норм, можуть бути оскаржені лише в судовому порядку. Інших механізмів оскарження не встановлено.

СТАНДАРТ 2: ІСНУЮТЬ ЧІТКІ, ПРОСТІ ТА ПРОЗОРИ МЕХАНІЗМИ ТА ПРОЦЕДУРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ РЕГУЛЯРНІЙ, ВІДКРИТІЙ ТА ЕФЕКТИВНІЙ УЧАСТІ ОГС У РОЗРОБЦІ, ВПРОВАДЖЕННІ ТА МОНІТОРИНГУ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Проводяться консультації з державними та місцевими органами влади, проте ОГС стикаються з різними проблемами в цьому процесі, що перешкоджають продуктивній роботі.

Основним нормативним актом, що регулює участь громадськості, є Постанова Кабінету Міністрів України № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Постанова визначає основні вимоги до організації та проведення публічних консультацій. Аналогічно, передбачене функціонування громадських рад. Однак постанова має лише рекомендаційний характер для органів місцевого самоврядування.

Положення визначає консультації, але не встановлює обов'язок проведення консультацій на початкових етапах розробки нормативно-правового акту. Саме органи, відповідальні за розробку проекту, визначають, на якому етапі буде залучена громадськість (етап розробки або оприлюднення готового проекту та збору пропозицій, коментарів щодо нього).

Частіше органи влади користуються процедурою повідомлення, коли проект документа оприлюднюється на власному веб-сайті установи. Не існує веб-сайту, який надавав Кримінального кодексу зведену інформацію про всі поточні національні консультації. На думку експертів, такий вид консультацій є негативною практикою (практика

⁸⁷ Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

⁸⁸ Ця інформація була одержана під час інтерв'ю.

пасивної консультації). Слід переходити до формування групи зацікавлених сторін (ОГС, громадян, науковців, експертів) та розповсюдження проекту документа серед них, що сприяло б активній співпраці влади та ОГС.

У даний час більшості державних органів не вистачає активного підходу до належних консультацій⁸⁹. Тому консультації проводяться на етапі, коли документ готовий і в нього можна внести лише незначні редакційні зміни.

Однак на місцевому рівні громадські консультації на початковому етапі розробки проекту стали більш популярними протягом останніх шести місяців. Запущено електронний портал (<https://consult.e-dem.tools/>⁹⁰). Портал дозволяє проводити консультації у трьох формах (опитування, консультації, обговорення нормативно-правових актів), які в свою чергу можуть змінюватися відповідно до потреб організаторів консультацій.

До 2017 року існування дорадчих органів обмежувало участь ОГС у процесі прийняття рішень. Влада, стверджуючи, що відбувалися консультації з дорадчими органами, не проводила широких консультацій. Після 2017 року ситуація покращилася, і тепер влада, хоча і має дорадчий орган, також оприлюднює проект документа для консультацій із широкою громадськістю.

Практика оприлюднення пропозицій громадських організацій існує, але вона не є поширеною. Міністерство юстиції є гарним прикладом для оприлюднення пропозицій та обґрунтованих відмов у врахуванні їх. На місцевому рівні гарну практику демонструють міські ради, використовуючи такі форми участі громадськості, як електронні петиції та громадські бюджети. Більше того, деякі міські ради публікують звіти про консультації, які містять усі отримані коментарі та відповіді на них⁹¹. Але ця вимога в більшості випадків не виконується як на державному, так і на місцевому рівнях. Наразі низький рівень знань державних службовців щодо аналізу отриманих пропозицій та написання обґрунтованих відповідей заважає органам влади користуватися цим інструментом.

У той же час є чимало прикладів співпраці між ОГС та владою. Наприклад, це зміни до Постанови КМУ № 1049⁹² та нова редакція Постанови КМУ № 156⁹³, яка дозволила забезпечити конкурсну процедуру серед ветеранських ОГС для отримання грошей з державного бюджету. Це результат роботи ОГС, Міністерства соціальної політики та Міністерства економічного розвитку і торгівлі.

СТАНДАРТ 3: ОГС МАЮТЬ ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ, ЩО НЕОБХІДНА ДЛЯ АКТИВНОЇ УЧАСТІ

ОГС мають доступ до інформації переважно через офіційні сайти та запити про доступ до публічної інформації. У той же час у процедурі доступу до інформації є недоліки, які часто заважають роботі.

89 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

90 Цей портал використовують тільки місцеві органи влади.

91 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

92 Постанова КМУ « Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF>.

93 Постанова КМУ Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням ветеранів" "<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2018-%D0%BF>.

Закон України «Про доступ до публічної інформації»⁹⁴ та Закон України «Про інформацію»⁹⁵ чітко визнають умови та обсяг інформації, яку повинен оприлюднити орган влади. Строки оприлюднення публічної інформації складає п'ять робочих днів.

Практика показує, що ОГС у багатьох випадках можуть знайти та ознайомитися з необхідною інформацією, включно з текстами проєктів законів та політики. Те саме стосується пошуку інформації про проведення громадських слухань. Вона публікується на офіційному веб-сайті, але часто людям непросто орієнтуватися на сайті без досвіду, або інформація з'являється на веб-сайті за день до слухань. Що стосується слухань, проблемою також є час і місце їх проведення.

Державні органи надають безкоштовні та своєчасні відповіді на запити щодо інформації, але є винятки⁹⁶. Якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або вимагає перегляду великого обсягу даних, такі відповіді можуть бути відкладені, іноді запитувач взагалі не отримує їх. Частіше повторно поданий запит вирішує цю проблему в 60% випадків⁹⁷, і відповідна інформація надається. Людина також може зателефонувати до органу влади, дізнатись контакти безпосередньо відповідальної посадової особи та запитати про причини затримок із відповідями. Однак іноді відповіді є неповними або не надають запитовану інформацію.

СТАНДАРТ 4: УЧАСТЬ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ВІДОКРЕМЛЕНА ВІД ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЛОБІЮВАННЯ

Перешкод для здійснення адвокаційних кампаній немає, хоча ця сфера не регулюється законодавством. У той же час, є випадки, коли ОГС переслідуються за свою діяльність.

В Україні немає законодавства, що регулює лобіювання, політичну діяльність ОГС та адвокаційну діяльність. Таким чином, регулюється лише діяльність політичних партій, зокрема звітність.

ОГС можуть здійснювати адвокаційну діяльність, яка не заборонена законом. У той же час практика адвокаційної діяльності не дуже поширена через складність її впровадження, оскільки процес вимагає багато часу та особистих контактів з органами державної влади та депутатами.

Деякі ОГС переслідуються за свою діяльність. В антикорупційній сфері тиск, переслідування та фізичний вплив на активістів зростають і стають все більш поширеними з 2017 року. Нещодавня смерть херсонської активістки Катерини Гандзюк та вогнепальне поранення активіста Олега Михайлика, як і приблизно сто нападів на активістів по всій Україні за останні 2,5 роки, підтверджують цю тенденцію.

⁹⁴ Закон України «Про доступ до публічної інформації» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

⁹⁵ Закон України «Про інформацію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

⁹⁶ Загальний термін надання відповідей – 5 робочих днів. У деяких випадках це може бути 48 годин або 20 робочих днів.

⁹⁷ Recommendations on Provision Of Conditions and Direct Access to Public Information in the Management Office https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/21h21_final_1809.pdf.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 5:

- Окрім публікації проєктів документів для консультацій, органи влади повинні одночасно використовувати інші види консультаційних механізмів, включаючи спільні робочі групи, особисті обговорення проєктів тощо;
- Запровадити використання реєстрів зацікавлених сторін, коли органи влади також консультуються із зацікавленими групами, особами, які впливають на рішення, експертами з відповідного питання;
- Розробити єдині обов'язкові правила консультацій для всіх органів державної влади, і органів місцевого самоврядування;
- Пропагувати важливість громадських консультацій серед державних чиновників та ОГС.

4.6. Свобода вираження

СТАНДАРТ 1: КОЖЕН МАЄ ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ ТА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Існує сприятлива законодавча база щодо свободи думки та вираження поглядів та її впровадження на практиці. Однак були встановлені деякі обмеження через війну з Російською Федерацією.

Свобода вираження поглядів в Україні гарантується Конституцією (стаття 34), Європейською конвенцією про права людини та національним законодавством, що однаково стосується професійної журналістської спільноти, людей, об'єднань громадян та ОГС.

Стаття 34 Конституції гарантує право на свободу думки та слова та вільне вираження власних поглядів та переконань.

Кожна людина має право вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово чи будь-яким іншим способом за своїм вибором. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності чи громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, захисту громадського здоров'я, захисту репутації чи прав інших осіб, запобігання розголошенню інформації, отриманої на умовах конфіденційності, або для підтримки авторитету та неупередженості правосуддя.

На практиці переважна більшість загроз свободі вираження поглядів в Україні пов'язані з тривалим збройним конфліктом. У 2017-2018 рр. можливості ОГС щодо отримання та розповсюдження інформації зазнавали певних бар'єрів, пов'язаних із збройною агресією Російської Федерації в Україні. Наприклад, були введені обмеження на отримання та розповсюдження інформації, яка може загрожувати національній безпеці. Також є факти притягнення до кримінальної відповідальності за висловлення, зокрема з посиланням на статтю 110 Кримінального кодексу України (Посягання на територіальну цілісність та недоторканність України).

У січні 2019 року міжнародна неурядова організація Human Rights Watch випустила новий Всесвітній звіт⁹⁸, у якому зазначила, що український уряд продовжує встановлювати обмеження на свободу вираження поглядів, свободу інформації та свободу ЗМІ. Уряд прагне виправдати це, посилаючись на необхідність протидії російській військовій агресії на сході України та антиукраїнській пропаганді.

Мова ненависті не підлягає правовому регулюванню. Однак існують юридичні обмеження щодо зловживання правом на інформацію, що передбачає використання інформації для цілей мови ненависті. Як визначено у статті 28 Закону України «Про інформацію»: «Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини».

Також розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі карається кримінальним законодавством (ст. 161 Кримінального кодексу України)⁹⁹.

СТАНДАРТ 2: ДЕРЖАВА СПРИЯЄ ТА ЗАХИЩАЄ СВОБОДУ ДУМКИ ТА ВИСЛОВЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Протягом 2017-2018 року існувала тенденція до інцидентів, що атакують свободу ЗМІ, а також свободу думок та вираження поглядів, яка включає насильницькі напади та акти залякування.

25 лютого 2017 року Президент України підписав указ, яким реалізується рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Доктрину інформаційної безпеки України». Мета Указу Президента – протидія руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах гібридної війни з нею. Забороняється використовувати інформаційний простір в деструктивних цілях або для дій, спрямованих на дискредитацію України на міжнародному рівні. Подібне формулювання досить широке, що може дозволити державі кваліфікувати будь-яке інакодумство як таке, що створює загрозу національній безпеці. Указ Президента передбачає механізм блокування та вилучення Інтернет-контенту, який загрожує суверенітету держави, пропагує комуністичні та/або націонал-соціалістичні тоталітарні режими та їх символи. Кожен користувач Інтернету, який публікує подібний контент, може потрапити під підозру у тому, що його використовує держава-агресор для ведення інформаційної війни проти України¹⁰⁰.

У результаті прийняття цього Указу Президента були деякі випадки, пов'язані з журналістами. Наприклад, у травні 2018 року в Україні було заарештовано редактора російської державної інформаційної агенції «РИА Новости» Кирила Вишинського за звинуваченням у державній зраді за участь у «пропагандистських кампаніях» для легітимізації дій Росії в Криму. Служби безпеки здійснили рейд на офіс агенції в Києві¹⁰¹.

У травні 2019 року апеляційний суд підтримав рішення обласного суду про припинення

98 Word Report 2019: <https://www.hrw.org/world-report/2019>.

99 В ЄРДР було 99 справ у 2018 році. Звіт ОБСЄ. http://hatecrime.osce.org/ukraine?fbclid=IwAR3U9WNeKvjGEFhYcJlt0DoAb-EyfsSegbFO8YlpP2P1TW_igoed4PwBOY0.

100 Указ Президента України № 47/2017 <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.

101 Стаття <https://hromadske.ua/posts/zatrimannya-vishinskoho>.

повторного судового розгляду справи журналіста Руслана Коцаби¹⁰², який був притягнутий до кримінальної відповідальності за звинувачення в державній зраді за заклик до бойкотування призову. Суд дійшов висновку, що обвинувачення не сформулювало обвинувальний акт належним чином.

Також працівники ЗМІ та деякі представники ОГС продовжували скаржитися на державну та редакційну цензуру контенту, пов'язаного з конфліктом з Російською Федерацією. 5 січня 2017 року в Чорноморську приблизно 10 невідомих осіб у камуфляжному одязі ввірвалися в кабінет телеоператора і вимагали, щоб останні перестали транслювати російський телеканал «Дождь» і перейшли на українські канали¹⁰³.

У 2018 році УВКПЛ спостерігало тривалу тенденцію щодо інцидентів, спрямованих на втручання у свободу ЗМІ, а також на свободу думок та вираження поглядів, що включає насильницькі напади та акти залякування. УВКПЛ зафіксувало 24 випадки, що відзначають збільшення кількості нападів на працівників ЗМІ, активістів громадянського суспільства та представників політичних партій. Неприсягнення винних до відповідальності мотивує їх діяти зухваліше, що призводить до зростання насильства.

Влада у 2018 році відновила існуючі заходи, які забороняють ряду російських новинних агенцій користуватися українськими мережами мовлення та забороняють їхнім журналістам в'їжджати до країни. Протягом року спостерігається дедалі більший тиск щодо обмеження публікацій іншими мовами, крім української. Англomовна газета «Kyiv Post» попередила, що вона та інші новинні ресурси можуть бути змушені закритися згідно із запропонованим законопроектом, який вимагатиме від засобів масової інформації виготовляти українські версії всіх новин та інших матеріалів^{104 105}. 18 вересня 2018 року Львівська обласна рада ухвалила заборону на публічне використання російськомовного «культурного продукту», в тому числі книг та фільмів¹⁰⁶.

Крім того, у листопаді 2018 року воєнний стан було введено в 10 областях України протягом 30 днів після того, як російські сили взяли в полон 24 українських моряків поблизу Криму. Положення оголошення про воєнний стан дозволяли обмежувати свободу слова та зібрання, але на практиці цього не відбулося¹⁰⁷.

Медіа-середовище в окупованих сепаратистами частинах Донбасу відзначається серйозними порушеннями свободи преси, включаючи цензуру з боку де-факто «влади»¹⁰⁸.

Наклеп не є кримінальним злочином.

102 Стаття <https://imi.org.ua/news/sud-povernuv-prokuroru-obvynuvalnyj-akt-schodo-kotsaby-i19947>.

103 Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 16 November 2016 to 15 February 2017, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport17th_EN.pdf.

104 Згідно з пунктом 5 статті 25 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" обов'язкові вимоги не застосовуються до друкованих ЗМІ, що публікуються виключно кримськотатарською мовою, іншими мовами корінних народів України, англійською мовою, ще однією офіційною мовою Європейського Союзу.

105 У 2019 році Kyiv Post продовжує публікувати матеріали виключно англійською.

106 Рішення Львівської обласної ради https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ue3g-FK1dB8J:https://archive.lvivoblrada.gov.ua/document.php%3Ffile_id/1799+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua.

107 Указ Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018>.

108 Report Ukraine of Freedom in the World 2019 <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/ukraine>.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 6:

- Забезпечити юридичні гарантії захисту журналістів та їх діяльності на судовому рівні (захист журналістських джерел, захист від фізичних нападів, насильства).
- Уникати дискримінаційних практик, зокрема на основі мови ненависті та проти певних засобів масової інформації.
- Забезпечити належне розслідування нападів на журналістів та громадських активістів, зокрема на представників ЛГБТ, еко-активістів, національних менших та інших.

4.7 Право на приватність

СТАНДАРТ 1: КОЖЕН КОРИСТУЄТЬСЯ ПРАВОМ НА ПРИВАТНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ДАНИХ

Право на приватність та захист даних широко закріплено міжнародним та національним законодавством. У той же час деякі аспекти, такі як перегляд веб-сторінок та виїмка інформації, не регулюються, що може призвести до порушень.

Право на сімейне життя закріплено Загальною декларацією прав людини 1948 р. (Стаття 16), право на приватність гарантується Міжнародним пактом про громадянські та політичні права 1966 р. (Стаття 17) та Європейською конвенцією про права людини (стаття 8) – усі документи ратифіковані Україною. Конкретний аспект права на приватність – захист даних – закріплений Конвенцією Ради Європи про захист фізичних осіб щодо автоматичної обробки персональних даних¹⁰⁹.

Право на приватність гарантується Конституцією України. Зокрема, стаття 30 захищає територіальну конфіденційність (недоторканність житла), конфіденційність приватного спілкування у статті 31 (таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції), стаття 32 – конфіденційність приватної інформації («ніхто не може втручатися в особисте та сімейне життя, за винятком випадків, передбачених Конституцією України», «заборонено збирати, зберігати, використовувати та поширювати конфіденційну інформацію про особу без її згоди»), стаття 28 регулює деякі аспекти фізичної конфіденційності («Ніхто без його добровільної згоди не може бути підданий медичним, науковим або будь-яким іншим дослідям або експериментам»).

1 липня 2010 року було прийнято Закон «Про захист персональних даних»¹¹⁰ з метою узгодження національного законодавства з Конвенцією Ради Європи про захист даних¹¹¹. Цей Закон набрав чинності з 1 січня 2011 року і передбачав контроль за обробкою персональних даних шляхом реєстрації всіх баз даних контролюючим державним органом. У 2013 році цю процедуру було змінено і обов'язкову реєстрацію всіх баз даних було скасовано. Функції контролю за дотриманням закону були покладені на національні суди та

109 Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data <https://rm.coe.int/16808ade9d>.

110 Закон України «Про захист персональних даних» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

111 The Council of Europe Convention on Data Protection <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>.

Омбудсмена (як інститут незалежного контролю).

Закон про захист персональних даних гарантує захист від втручання відповідно до стандартів, визначених Конвенцією Ради Європи про захист даних і чітко регламентує всі питання обробки персональних даних, що здійснюються як державними органами, так і приватними особами¹¹².

Відповідальність за порушення права на приватне життя регулюється кримінальним та цивільним законодавством.

Найбільші порушення стосуються конфіденційності зв'язку. Законодавство встановлює формальні підстави для вилучення інформації з каналів зв'язку (або перехоплення телекомунікацій або відстеження електронних комунікацій та онлайн-діяльності). Одночасно на рівні закону не визначено чіткого строку вилучення (або перехоплення чи відстеження) такої інформації та обставин, за яких така інформація повинна бути знищена та як вона може використовуватися¹¹³. Гарантії законності при здійсненні вилучення (або перехоплення телекомунікацій або відстеження) інформації з каналів зв'язку явно недостатні. Отже, суспільство не має інформації про кількість законних вилучень (або перехоплення чи відстеження) інформації з каналів та загальну кількість таких вилучень (у тому числі незаконних). Як результат, особи, яких стосуються такі заходи, не в змозі оскаржити такі дії в суді або іншим чином захистити своє право на приватність.

Служба безпеки України намагалася розширити свої повноваження в Інтернеті через загрози, що виникли внаслідок військової агресії Російської Федерації, розпочатої у 2014 році. З метою боротьби з тероризмом і, зокрема, так званим «комп'ютерним тероризмом», були вжиті заходи для взяття під контроль користувачів Інтернету, які регулювали український сегмент Інтернету. 20 лютого 2018 року Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, затвердила проект постанови Кабінету Міністрів, яка має регулювати технічну перевірку блокування сайтів, які внесені до санкційного списку. Проектом передбачено «забезпечити придбання технічних засобів... для контролю за припиненням надання послуг щодо доступу до інформаційних ресурсів...» та Державній службі спеціального зв'язку спільно з СБУ «встановити технічні засоби у телекомунікаційних мережах».

У 2017 році Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України запропонувала зробити обов'язковою реєстрацію всіх абонентів мобільного зв'язку в Україні. Відповідний законопроект підготовлений та розміщений на веб-сайті Служби; однак він ще не прийнятий¹¹⁴.

Також проект Закону № 6688 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії загрозам національній безпеці в інформаційній сфері¹¹⁵» знову пропонує блокування веб-сайтів та демонструє постійний намір служб безпеки регулювати та

112 Закон України "Про захист персональних даних" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

113 Закон України "Про захист персональних даних" та Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" (ч. 9 Ст. 8).

114 Стаття <https://biz.liga.net/all/telekom/article/svyaz-po-pasportam-mobilnykh-abonentov-zhdet-registratsiya>.

115 Стаття <https://press.unian.ua/press/10164989-uhvalennya-zakonu-pro-pozasudove-blokuvannya-saytiv-prizvede-do-obmezheniya-svobod-v-interneti-ta-monopolizaciji-rinku-dostupu-do-merezhi-eksperti-video.html>.

контролювати електронний зв'язок¹¹⁶. Проект зрештою не був прийнятий.

СТАНДАРТ 2: ДЕРЖАВА ЗАХИЩАЄ ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ ОГС ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ОСІБ

Протягом 2017-2018 років відбувалися посягання на право на приватність ОГС та пов'язаних з ними осіб, як на законодавчому рівні, так і в повсякденній діяльності. Водночас, ОГС мають достатній рівень імунітету від кримінального переслідування.

2017-2018 роки позначилися невдалими спробами державних органів впровадити вимоги щодо більш детальної звітності для ОГС та розкриття інформації про всіх бенефіціарних власників за допомогою запропонованих законопроектів 6674¹¹⁷ та 6675¹¹⁸. Це поставило під загрозу організації, які надають консультативну чи іншу допомогу особам та організаціям, що працюють в окупованому Криму або на тимчасово непідконтрольній території Донецької та Луганської областей. У той же час влада запропонувала прийняти такі правила в обмін на вже введене (у березні 2017 року) електронне декларування для антикорупційних активістів. Як результат, не було внесено жодних законодавчих змін і запропоновані законопроекти не були прийняті.

У жовтні 2018 року ЄСПЛ продовжив свою ухвалу від 18 вересня на невизначений термін, якою вимагав, щоб органи влади України утрималися від перегляду даних із мобільних телефонів репортера Наталії Седлецької за 17 місяців¹¹⁹. Влада вимагала ці дані як докази у кримінальному розслідуванні проти директора Національного антикорупційного бюро Артема Ситника, якого звинувачують у розкритті державної таємниці журналістам.

Ряд правозахисників закликали Президента накладати вето на законопроект № 3629, прийнятий Парламентом «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо узгодження норм Бюджетного кодексу із змінами до галузевого та податкового законодавства)». Правозахисники звернули увагу на те¹²⁰, що норми закону про розголошення банківської таємниці та персональних даних на запит Міністерства фінансів суперечать Конституції та міжнародним зобов'язанням України, а саме Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних.

ОГС мають достатній рівень імунітету від кримінального переслідування. Зокрема, будь-який доступ до офісних приміщень ОГС може здійснюватися виключно на підставі судового ордеру та в рамках кримінального провадження, із забезпеченням при цьому належних гарантій проти зловживань. Правова база та визначення порядку проведення

116 Зв'язок між цим законопроектом та рішенням щодо блокування веб-сайтів полягає в тому, що ця загроза з точки зору користувача (законопроект 6688) не була прийнята, але це демонстрація наміру служб безпеки регулювати та контролювати (застосовувати додаткові заходи контролю) сферу електронних комунікацій.

117 Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань та використання міжнародної технічної допомоги http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62214.

118 Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань та використання міжнародної технічної допомоги.

119 Стаття <https://www.radiosvoboda.org/a/news-espl-schemes/29550805.html>.

120 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

обшуку закріплені в Кримінально-процесуальному кодексі¹²¹ та в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність»¹²².

Мали місце випадки порушень права представників ОГС на приватне життя, в тому числі вилучення надмірної кількості носіїв інформації під час обшуків та недопущення адвокатів на місце обшуку. Такі ситуації чинять тиск на представників цих організацій. Також були випадки¹²³, коли невідомі люди вторгались у приватні приміщення активістів та офіси ОГС. В одній ситуації було вкрадено деяку оргтехніку, і організація не знала, це грабіж чи запланований акт залякування¹²⁴. В іншому випадку невідомі люди вторглися до приватного будинку, щоб залякати активіста, хоча нічого не було вкрадено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 7:

- Уникати законодавчі ініціативи, які мають на меті ускладнити процес звітності ОГС та поставити під загрозу бенефіціарів цих організацій у непідконтрольних районах Донецької та Луганської областей та окупованому Криму.
- Зупинити законодавчі ініціативи, спрямовані на блокування Інтернет-сайтів.

4.8 Обов'язок держави захищати

СТАНДАРТ 1 ДЕРЖАВА ЗАХИЩАЄ ОГС ТА ОСІБ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ОГС, ВІД ВТРУЧАННЯ ТА НАПАДІВ

Законодавство містить окремі положення для захисту ОГС та осіб, пов'язаних з ОГС, від втручання та нападів. Втім, у випадку посягання на ці права їх захист має значні недоліки (складна процедура оскарження нормативно-правових актів, відсутність запобіжних та колективних позовів від імені ОГС, надмірні судові витрати тощо).

Законодавство України передбачає гарантії невтручання державних органів та органів місцевого самоврядування у діяльність ОГС, а також принцип їх рівності перед законом незалежно від типу, статусу та організаційно-правової форми¹²⁵. Будь-яка дискримінація працівників, пов'язана з членством в ОГС, переконаннями, участю в захисті прав і свобод інших працівників, також забороняється¹²⁶. Державні органи не мають права контролювати внутрішню організаційну діяльність ОГС або оскаржувати її в адміністративних судах¹²⁷. Члени ОГС можуть оскаржити рішення загальних зборів ОГС у цивільних судах протягом одного року з дня їх прийняття¹²⁸. Скарги на порушення прав людини підлягають розгляду Офісом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або галу-

121 КПК України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

122 Закон "Про оперативно-розшукову діяльність" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

123 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

124 Ця інформація була одержана під час інтерв'ю.

125 Ст. 3 Закону України "Про об'єднання громадян" № 4572 від 22.03.2012.

126 Ст. 2-1 КЗпП України.

127 Ст. 19 і 277 КАС України.

128 Ст. 258 ЦК України.

зевими омбудсменами Парламенту (щодо прав дітей, прав людей з інвалідністю, бізнес-омбудсменом, тощо).

З січня 2019 року¹²⁹ ОГС в усіх судах повинні представляти адвокати, що звузило право вільно обирати захисника своїх прав, гарантоване статтею 59 Конституцією України. При цьому закон про безкоштовну правову допомогу не поширюється на ОГС та інші юридичні особи, і жодна квота на надання безоплатної правової допомоги ОГС чи їх цільовим групам від адвокатів не вимагається. Колективні позови та вимоги щодо можливого порушення прав ОГС (навіть щодо їх членства) в Україні не визнаються, за винятком охорони навколишнього середовища, ядерної безпеки чи зонування. Всі ОГС зобов'язані сплачувати судові збори з 2016 року^{130 131}, і це значно збільшило їхні судові витрати та ускладнило судовий захист прав ОГС.

Тим часом, у 2017-2018 роках зросла кількість випадків втручання у внутрішні статутні відносини, коли волонтерів та виборних посадових осіб державні органи вважали найманими працівниками, а до ОГС застосовували санкції¹³².

Граничний термін подання позовів до адміністративних судів щодо захисту прав і свобод фізичних осіб – шість місяців з дня, коли ОГС або інша особа дізналися або мали дізнатися про порушення прав і свобод¹³³. Тривалість судового розгляду в адміністративних судах становить 60 днів, але підготовче провадження може зайняти ще 2-3 місяці. На практиці відповідні терміни неодноразово переносилися через велике завантаження судів¹³⁴.

СТАНДАРТ 2 ЗАХОДИ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЕКСТРЕМІЗМУ, ТЕРОРИЗМУ, ВІДМИВАННЮ ГРОШЕЙ ЧИ КОРУПЦІЇ, Є ЦІЛЬОВИМИ ТА ПРОПОРЦІЙНИМИ, ВІДПОВІДАЮТЬ ПІДХОДУ, ЗАСНОВАНОМУ НА РИЗИКАХ, ТА ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ З ДОТРИМАННЯМ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО СВОБОДИ ОБ'ЄДНАНЬ, ЗІБРАНЬ ТА ВИСЛОВЛЕННЯ

Очевидного тиску на ОГС на підставі законодавства щодо відмивання грошей та фінансування тероризму немає. Водночас, у щоденній діяльності ОГС є деякі проблеми, пов'язані з обов'язковим фінансовим моніторингом та застосуванням внутрішніх нормативів комерційними банками.

В Україні немає законодавчих норм чи практики щодо визнання ОГС екстремістськими чи терористичними, а також позасудового призупинення діяльності ОГС в Україні.

ОГС не мають особливих обов'язків та не підпадають під дію особливої політики у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і не зобов'язані подавати будь-які спеціальні звіти. Перекази або надходження коштів ОГС підлягають обов'язковому

129 Ст. 131-2 Конституції виключає лише спори з трудових та соціальних прав, вибори та референдуми, а також незначні справи (до 100 мінімальних зарплат або до 500 – на розсуд судді).

130 ОГС та прокуратура звільнялися від сплати судового збору до 2016 року.

131 Ст. 4 Закону «Про судовий збір» передбачає авансову сплату судового збору ОГС у розмірі 100-150-200% щомісячного прожиткового мінімуму (50-75-100 євро у 2018) в адміністративних позовах.

132 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

133 Стаття 122 КАС України.

134 Стаття https://zib.com.ua/ua/138165-dsau_mayzhe_vdvichi_zanizila_neobhidnu_kilkist_suddiv_u_novo.html, <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/08/17/7152469/>.

фінансовому моніторингу з боку банків¹³⁵; при цьому немає обмежень сум готівкових по-
жертв¹³⁶. У 2018 році жодна із 49 справ стосовно фінансування тероризму чи 420 кримі-
нальних розслідувань щодо відмивання коштів не стосувалися ОГС¹³⁷. Постанови Наці-
онального банку дозволяють банкам встановлювати додатковий моніторинг¹³⁸ ризиків,
що ускладнює надходження або переказ коштів ОГС за кордон, у тому числі до/із деяких
країн ЄС (Естонія, Латвія, Угорщина). Це стосується навіть транзакцій, що дорівнюють
або менше 15 000 грн (420 євро). Кілька ОГС зіткнулися з блокуванням своїх банківських
рахунків протягом семи робочих днів банками та/або службою фінансового моніторингу
без письмових пояснень щодо виявлених порушень.

Офіційний веб-сайт НАЗК не надає інформацію про кількість декларацій про доходи,
майно та витрати, а також про володіння частками в компаніях, поданих працівниками
та посадовими особами ОГС. 100 висновків та 20 адміністративних протоколів було
передано до спеціально уповноважених органів та судів у 2017-2018 роках.

Слід зазначити, що Громадська рада міжнародних експертів відіграла важливу
контролюючу роль у формуванні Вищого антикорупційного суду у 2018 році.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 8:

- Визначити види суспільно важливих спорів, у яких ОГС можуть отримувати
безоплатну правову допомогу або компенсації судових витрат;
- Уточнити підстави і порядок оскарження ОГС нормативно-правових актів,
подання превентивних і колективних позовів;
- Підвищувати серед ОГС обізнаність про їхні обов'язки та юридичні відносини
між ОГС та їхніми працівниками, волонтерами, фізичними особами та іншими
особами;
- Підвищувати обізнаність серед ОГС щодо законодавства про протидію
відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і того, як це може вплинути
на них;
- Надати роз'яснення від Національного банку України щодо можливості ОГС
переказувати кошти за кордон, у тому числі на лікування або членські внески,
та перелік документів, необхідних для такого переказу.

135 П. 11 частини 1 Ст. 15 Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних
злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" № 1702 від
14.10.2014.

136 Ст. 8 Постанови НБУ № 148 від 29 грудня 2017.

137 Звіт Державної служби фінансового моніторингу України [www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2019/20190411/
zvit_2018_ukr.pdf](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2019/20190411/zvit_2018_ukr.pdf).

138 Лист Національного банку України від 29.01.2004 № 42-311/382 "Щодо організації та функціонування систем ризик-
менеджменту у банках України" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_382500-04.

4.9 Державна підтримка

СТАНДАРТ 1. ІСНУЄ РЯД РІЗНОМАНІТНИХ ТА ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ОГС У ГРОШОВІЙ ТА НАТУРАЛЬНІЙ ФОРМАХ

Підтримка ОГС у грошовій та натуральній формі за рахунок державного та місцевих бюджетів розвинена недостатньо. Доступ до фінансування має обмежене коло ОГС.

В Україні механізми фінансової підтримки ОГС на національному та місцевому рівнях недостатньо розвинені. Механізм натуральної підтримки (оренда приміщення) ще менш розвинений¹³⁹.

Фінансова підтримка можна отримати від центральних органів виконавчої влади (Міністерства молоді та спорту, Міністерства соціальної політики, Міністерство у справах ветеранів), Українського культурного фонду, державних адміністрацій (обласних та районних) та інших органів місцевого самоврядування.

Гранти

В Україні основною формою підтримки ОГС є гранти, а не субсидії. Фінансова підтримка з боку органів виконавчої влади обмежується певними типами організацій: всеукраїнські громадські організації ветеранів та людей з інвалідністю, молодіжні та дитячі організації, громадські організації національно-патріотичного спрямування.

Конкурсна процедура поширюється на всі гранти, надані Міністерством молоді та спорту¹⁴⁰. Тоді як Міністерство соціальної політики має конкурс лише для ОГС ветеранів з 2018 року. Розподіл фінансування для ОГС осіб з інвалідністю відбувається без конкурсних процедур. Це призводить до того, що лише 22 ОГС осіб з інвалідністю отримують цю підтримку.

У 2018 році Український культурний фонд вперше провів конкурс проєктів пов'язані з культурою, де можуть взяти участь усі юридичні особи, включно з ОГС.

Місцевий рівень

Інші органи виконавчої влади (обласні державні адміністрації) впроваджують власні процедури фінансування і можуть надавати кошти як за конкурсними процедурами, так і без них. Фінансування на конкурсній основі в основному передбачено для молодіжних та дитячих організацій та громадських організацій з розвитку громадянського суспільства. З іншого боку, ОГС національних меншин, громадські організації ветеранів та людей з інвалідністю, спортивні організації, ветерани Чорнобильської катастрофи, діти війни та інші групи отримують місцеве фінансування без конкурсу.

У той же час інше величезне коло організацій, зокрема правозахисні, екологічні та благодійні організації, не можуть взагалі отримати фінансування ні на місцевому, ані на національному рівнях.

Одночасно, існує негативна практика, коли органи влади без конкурсу в програмі прописують організації, які можуть отримати фінансування. Наприклад, одеська

¹³⁹ Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

¹⁴⁰ Національна скаутська організація "Пласт" одержувала фінансування без конкурсу.

обласна програма передбачає конкретні благодійні організації, які мають право на фінансування¹⁴¹.

Закупівля послуг та соціальні послуги

Не передбачено здійснення закупівлю соціальних послуг в ОГС на рівні центральних органів влади. Місцеві органи влади мають можливість укласти договір з ОГС щодо надання соціальних та інших послуг, використовуючи різні інструменти (за допомогою державного замовлення, державно-приватного партнерства тощо¹⁴²).

Відповідно до пункту 35.1.1 Закону України «Про публічні закупівлі» всі юридичні особи, в тому числі ОГС, мають право брати участь у закупівлях та наданні послуг. У той же час, бувають випадки, коли ОГС обмежені в цьому праві, оскільки, наприклад, вони мають ознаку неприбутковості¹⁴³.

Соціальні послуги також можуть надаватися через закупівлі або у порядку, визначеному Постановою Кабінету Міністрів України № 324¹⁴⁴. У той же час надання соціальних послуг ОГС не розвинене і використовується лише в деяких містах та регіонах за рахунок місцевого бюджету¹⁴⁵. Крім того, ні представники ОГС, ані представники органів місцевого самоврядування та органів державної влади не розуміють повною мірою, що таке соціальні послуги та які вимоги до їх якості застосовуються.

Виконавці державних програм

Відповідно до статті 11 Закону України «Про державні цільові програми» ОГС можуть бути виконавцями державних цільових програм. Однак механізм відбору суб'єктів громадянського суспільства є чітко не визначений¹⁴⁶. У той же час така практика існує. Наприклад, Міжнародний альянс з ВІЛ/СНІД в Україні, Всеукраїнська благодійна організація «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом» та інші громадські асоціації зазначені як виконавці в Національній цільовій соціальній програмі щодо протидії ВІЛ/СНІДу на 2014-2018 роки¹⁴⁷.

ОГС можуть бути виконавцями не лише державних цільових програм, а й локальних. Наприклад, виконавцем Київської міської цільової програми протидії епідемії ВІЛ-інфекції на 2017-2021 роки є ОГС.

141 Розпорядження Одеської ОДА від 21 грудня 2018 року № 649-VII «Про обласний бюджет Одеської області на 2018 рік» із змінами та доповненнями до обласного бюджету в рамках виконання регіональної програми соціальної підтримки населення на 2018-2020 роки передбачено:

- фінансова підтримка Одеського обласного благодійного фонду реабілітації дітей-інвалідів «Майбутнє» -13650,0 тис.грн.

142 Цей механізм практично не працює.

143 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

144 Постанова Кабінету міністрів України від 29 квітня 2013 року № 324.

145 Слід враховувати, що ОГС та державні/муніципальні установи (постачальники соціальних послуг) не рівні, оскільки згідно з Бюджетним кодексом державні/муніципальні установи мають пряме фінансування з державного та місцевих бюджетів. Таким чином, вони не можуть брати участь у контрактах державного замовлення на виконання соціальних послуг, оскільки їхня участь поставити під загрозу перспективи ОГС щодо участі в цих контрактах і, потенційно, це може призвести до подвійного фінансування діяльності державних/муніципальних установ.

146 Згідно з Постановою КМУ №106 від 31.01.2007 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF>), відбір виконавців здійснюється згідно з Законом України "Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти". Цей закон втратив чинність 2 квітня 2008 року, та з 28 березня 2008 року ці відносини почала регулювати Постанова КМУ №274 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2008-%D0%BF>), а з 17 жовтня 2008 – Постанова КМУ № 921 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-2008-%D0%BF>), що втратила чинність 28 липня 2010 року.

147 Закон України "Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1708-18>.

Негрошова підтримка

Закон закликає сприяти лише ОГС особам з інвалідністю, ветеранам молодіжним та дитячим, зокрема в отриманні приміщення для користування¹⁴⁸. Щодо інших ОГС, то таке положення відсутнє.

На практиці, цю форму допомоги надають лише органи місцевого самоврядування, а її якість та порядок відрізняються в кожному місті. Основною формою такої допомоги є надання приміщень комунальної власності в оренду та, в окремих випадках, знижок на оплату комунальних послуг. Деякі органи місцевого самоврядування встановлюють процедури надання пільгової оренди приміщень для ОГС. Наприклад, Львівська, Київська та Одеська міські ради.

СТАНДАРТ 2. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ОГС РЕГУЛЮЄТЬСЯ ЧІТКИМИ ТА ОБ'ЄКТИВНИМИ КРИТЕРІЯМИ ТА РОЗПОДІЛЯЄТЬСЯ ЗА ПРОЗОРОЮ І КОНКУРЕНТНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ

У більшості випадків підтримка ОГС з державного та місцевих бюджетів не є прозорою, простою та ефективною. У той же час відкриті конкурси вже існують, але їх все ж потрібно вдосконалити.

Фінансування без конкурсних процедур

Виділення коштів з бюджетів без конкурсних процедур є часто корупційною, неефективною і закритою практикою. Однією з ключових проблем є обмеження доступу ОГС до фінансової підтримки з державного та місцевих бюджетів.

Важко або неможливо знайти інформацію про можливість фінансування ОГС, необхідний перелік документів, критерії відбору, про суми, отримані певними організаціями, звітування про виконані проекти через відкриті джерела. Підтвердженням цього є три проблеми (1) ця інформація не є загальнодоступною на офіційному веб-сайті, (2) інформація розкривається, але потрібно багато часу, щоб знайти її на офіційному веб-сайті (місцевої влади), та (3) у звітах ОГС немає достатньої інформації, щоб зрозуміти, яку кількість коштів отримала ОГС, і як вона використовувала їх. Без конкурсних процедур фінансування отримують такі типи організацій: ОГС осіб з інвалідністю, ветеранів (включаючи учасників бойових дій в Афганістані, дітей війни та інших) та спортивні ОГС.

Крім того вищезазначені організації зазвичай отримують фінансування з одного джерела (державного чи місцевих бюджетів) для покриття витрат діяльності організації, оренду, комунальні послуги, зарплати та канцтовари.

Зазвичай такі ОГС не подають повних звітів: їх звіти не містять інформації про те, як витрачені гроші, включаючи відповідні суми. Знайти їхні звіти в загальному доступі важко.

Моніторинг коштів, виділених поза конкурсними процедурами, доволі формальний¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Ст.10 Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», ст.20 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та ст. 13 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»

¹⁴⁹ Постанова КМУ від 14 березня 2018 року № 183 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2018-%D0%BF>.

Фінансування через конкурсні процедури

Лише приблизно 40 % фінансування ОГС з державного бюджету в Україні розподіляється за конкурсною процедурою відповідно до Постанови КМУ №1049¹⁵⁰. Конкурсні процедури державного фінансування є досить прозорі, конкурентні та ефективні. Наприклад, запровадження конкурсних процедур у 2018 році для ветеранських ОГС сприяло фінансуванню нових ветеранських ОГС з хорошими проектами, а також економії коштів державного бюджету.

Правила щодо конкурсних процедур вимагають від органів влади формувати конкурсні комісії (до складу яких входять представники ОГС), розголошувати результати конкурсу, вказувати, які проекти перемогли, та строки реалізації заходів проектів. Ці правила також виявилися реалізованими на практиці.

Якщо ОГС отримують кошти з державного та місцевих бюджетів, їх звіти про виконання проектів повинні бути оприлюднені, хоча в деяких випадках їх важко знайти. Найгірше відбувається оприлюднення звітів про реалізацію проектів органами місцевого самоврядування. Крім того, нерідко на веб-сайтах місцевої влади важко знайти інформацію про конкурс, а також необхідні документи. Влада не використовує ресурси, крім власного веб-сайту, для публікації повідомлення про конкурс.

Моніторинг якості виконання проектів знаходиться на низькому рівні. Однак, існує позитивна практика, коли органи влади, які надали фінансування, перевіряють первинні документи ОГС, і відвідують заходи (які організують ОГС), перевіряти кількість учасників тощо. Механізми перевірки мають бути вдосконалені.

Конкурсні процедури використовуються як центральними органами виконавчої влади, так і місцевими органами влади. Через те, що органи місцевого самоврядування приймають власні правила конкурсних процедур, вони часто не відповідають критеріям прозорості, хоча й дотримуються конкурсних принципів. Наприклад, незважаючи на те, що в Києві запровадили нібито конкурсну процедуру, існує проблема суб'єктивного визначення обсягу фінансування на проект без врахування бюджетних пропозицій ОГС.

Також на місцевому та державному рівнях залишаються в силі старі підходи: лише ОГС зі всеукраїнським статусом отримують гроші з державного бюджету, а місцеві органи влади лише надають фінансування місцевим організаціям, які діють тільки на певній території. Тоді як відповідно до чинного законодавства фінансування має надаватися без прив'язки до місця розташування. Таким прикладом є Житомирська ОДА, де у конкурсі з фінансування з місцевого бюджету можуть взяти участь ОГС, які зареєстровані і діють по всій території України.

Негрошова підтримка

Ситуація з допомогою в натуральній формі ще гірша, як з точки зору законодавчого регулювання, так і практики. Наприклад, надання приміщення в оренду регулюється місцевим законодавством. Однак такого регулювання не існує в переважній більшості

150 Постанова КМУ "Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF>.

міст. Немає жодних процедур, комісій, критеріїв, моніторингу тощо. Приміщення можуть отримати лише деякі організації громадянського суспільства, що зазначається у рішенні органів місцевого самоврядування¹⁵¹. Часто ці організації є провладними, або такі процедури використовуються для тиску на організації¹⁵².

Інколи трапляються гарні практики. Наприклад, найкращий порядок оренди приміщень є у Львові: прозорий конкурс, що дозволяє використовувати приміщення комунальної форми власності протягом одного року, після чого оголошується подальший конкурс на відшкодування вартості такого користування. Більше того, якщо ОГС вже кілька років поспіль перемагає у конкурсі, вона має право користуватися такими приміщеннями кілька років без конкурсу¹⁵³.

В інших випадках зроблено перші кроки до впровадження прозорої процедури виділення приміщень, що належать до комунальної власності. Наприклад, у місті Черкаси створено реєстр комунальної власності та реєстр вільних приміщень¹⁵⁴.

Процедура державного замовлення

Порядок укладання контрактів регулюється Законом України «Про державні закупівлі»¹⁵⁵. Наприклад, місцева влада може залучати ОГС до виконання соціального замовлення через державні закупівлі. Відповідно до пункту 35 частини першої статті 1 вищезазначеного Закону, учасником торгів може бути фізична особа, фізична особа-підприємець, юридична особа (включаючи ОГС як юридичні особи). Усі результати закупівлі та всі документи публікуються. У деяких випадках може проводитися моніторинг¹⁵⁶. Було кілька випадків, коли ОГС через їх ознаку неприбутковості були виключені з торгів¹⁵⁷.

Слід зазначити, що ОГС не мають достатньої спроможності для написання якісної тендерну. Вони також не знають про те, які видатки з державного чи місцевих бюджетів дозволені, що спричиняє відхилення їхніх заявок. У результаті витрачений ними час та зусилля не компенсуються отриманими на реалізацію проектів сумами.

СТАНДАРТ 3. ОГС КОРИСТУЮТЬСЯ СПРИЯТЛИВИМ ПОДАТКОВИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Податкове законодавство є сприятливим для ОГС і також не передбачає обтяжливої звітності. Однак існує потреба вдосконалити процедуру скасування ознаки неприбутковості.

ОГС мають право реєструватися як неприбуткові організації та звільнитися від податку на прибуток (18%) з будь-якого джерела доходу¹⁵⁸. Процедура такої реєстрації є швидкою, безкоштовною та має чіткі критерії для відхилення заявок.

151 Рішення місцевого органу влади <http://www.bucha-rada.gov.ua/content/pro-nadannya-v-orendu-nezhytlovogo-prymishchennya-1>.

152 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

153 Рішення місцевого органу влади <https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/91c21bb29b2b4f47c22571340037f910/00ba58695a0a4008c22572e30050b4d1?OpenDocument>.

154 Реєстр комунального майна <http://chmr.gov.ua/ua/textex.php?s=8&s1=48&s2=306>.

155 Закон України «Про державні закупівлі» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

156 Ст. 7-1 Закону України «Про державні закупівлі».

157 Ця інформація була одержана під час фокус-групи.

158 Ч. 133.4 Ст 133 Податкового кодексу.

Неприбутковий статус не обмежений у часі. Податкові органи можуть виключити організацію з Реєстру лише у разі добровільної відмови ОГС або порушення норм Податкового кодексу про заборону розподілу прибутку (доходу) між членами, засновниками організації чи третіми особами. Виключення з Реєстру здійснюється без офіційних попереджень.

ОГС з ознакою неприбутковості щорічно за підсумками року подають до податкових органів звіт про використання своїх доходів (прибутків), але періодично підтверджувати ознаку неприбутковості не потрібно.

ОГС не є автоматично платниками податку на прибуток. Однак, ОГС можуть зареєструватися як платники податку на додану вартість у будь-який момент, або в деяких випадках вони зобов'язані це зробити (наприклад, коли ОГС займаються господарською діяльністю та при досягненні певних сум).

Місцеві органи влади можуть звільнити ОГС від місцевих податків на нерухоме майно (зокрема, землю та будівлі).

ОГС не входять до категорії юридичних осіб з високим ризиком, тому планові перевірки з боку податкових органів проводяться нечасто.

СТАНДАРТ 4. КОМЕРЦІЙНІ КОМПАНІЇ ТА ФІЗИЧНІ ОСОБИ КОРИСТУЮТЬСЯ ПОДАТКОВИМИ ПІЛЬГАМИ ЗА НАДАННЯ ВНЕСКІВ ДО ОГС

Існуючі податкові стимули для фізичних та юридичних осіб є недостатніми, а процедура доступу до них значно перешкоджає їх використанню.

В Україні існують пільги з податку на прибуток (податку на доходи фізичних осіб) для юридичних та фізичних осіб, які надають благодійну допомогу у вигляді коштів, майна чи послуг неприбутковим організаціям.

Водночас фізичні особи не дуже зацікавлені в цьому, оскільки (1) податкові пільги можна нарахувати лише із заробітної плати; (2) для використання податкових пільг необхідно подати декларацію¹⁵⁹; та (3) фізичні особи можуть використовувати лише 4%¹⁶⁰ як податкові відрахування для зменшення оподаткованого доходу. Вони повинні подати декларацію і вписати туди суму, на яку вони хочуть отримати податкову знижку (тільки від зарплати). Податковий орган повинен перевірити всі суми, усі документи та повинен повернути кошти на рахунок донорів-фізичних осіб.

Юридичні особи отримують більше переваг від таких податкових пільг, оскільки вони мають право відображати суму наданої благодійної допомоги як витрати. Однак якщо юридична особа заробляє понад 20 мільйонів гривень (приблизно 700 000 євро) на рік, така юридична особа має право відобразити лише 4% доходу за минулий період як витрати підприємства¹⁶¹. При наданні благодійної допомоги юридичним особам необхідно мати документальне підтвердження того, кому, на якій підставі та з якою метою

¹⁵⁹ Також особа повинна мати документи про надання благодійної допомоги неприбутковим організаціям, які подаються на вимогу працівників податкового органу.

¹⁶⁰ Крім того, 8% для благодійної допомоги для спортивних організацій, включаючи деякі спортивні ОГС.

¹⁶¹ Крім того, 8% оподаткованого доходу юридичних осіб може відраховуватися на спортивні заклади деяких спортивних ОГС.

була надана благодійна допомога.

Існують також пільги з податку на додану вартість, що стосуються надання благодійної допомоги, зокрема, безоплатне постачання товарів/послуг благодійним організаціям, утвореним і зареєстрованим відповідно до законодавства, а також надання такої допомоги благодійними організаціями набувачам (суб'єктам) благодійної допомоги відповідно до законодавства про благодійну діяльність та благодійні організації¹⁶².

Існують такі різні практики застосування вказаної пільги: (1) звільнення від оподаткування благодійної допомоги для всіх ОГС (позиція юристів та бухгалтерів) та (2) лише для благодійних організацій (позиція податкового органу). На практиці це ускладнює застосування цієї статті.

Фізичні особи-підприємці не мають пільг при наданні благодійної допомоги. Так само немає пільг при наданні великої суми благодійної допомоги або, наприклад, при створенні благодійного ендавменту шляхом дарування активів.

СТАНДАРТ 5. ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮЮТЬ ВОЛОНТЕРСТВО

Законодавство України не перешкоджає залученню волонтерів, але в той же час не заохочує таку діяльність. У деяких випадках також виникають ускладнення при залученні та подальшій діяльності волонтерів.

Волонтерство в Україні регулюється Законом «Про волонтерську діяльність»¹⁶³, який визначає волонтерство, права й обов'язки волонтера та організації, стандарти роботи тощо.

У той же час, на практиці члени ОГС часто плутають волонтерські та трудові відносини, що потенційно може призвести до штрафних санкцій за неправильну реєстрацію працівників. Волонтерами можуть бути громадяни України, іноземці або особи без громадянства. Закон зобов'язує підписувати договір ОГС з волонтерами тільки в разі здійснення волонтерами небезпечної діяльності¹⁶⁴.

Для залучення іноземних волонтерів ОГС повинні бути зареєстровані в Міністерстві соціальної політики та протягом 5 днів повідомляти Міністерство про залучення/звільнення іноземного волонтера. Немає обмежень, пов'язаних з відправленням волонтерів за кордон.

Одним з недоліків є те, що коли волонтери отримують відшкодування за житло, харчування та проїзд, ОГС сплачують податок на доходи фізичних осіб (18 відсотків) та військовий збір (1,5 відсотка)¹⁶⁵.

Більше того, немає державних програм, які б сприяли волонтерству. Навчальні заклади

¹⁶² І.197.1.15 п.197.1 ст.197 Податкового кодексу України

¹⁶³ Закон України «Про волонтерську діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

¹⁶⁴ Волонтерська допомога в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених техногенними та природними катастрофами; волонтерська допомога Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади в надзвичайний період, під час правового режиму надзвичайного або воєнного стану, проведення антитерористичної операції, проведення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, протидії та стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях.

¹⁶⁵ Ст 16-1 Глави 10, Розділу XX Податкового кодексу.

не додають балів студентам, які займаються волонтерством.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 9:

- Запровадити конкурсний та прозорий механізм фінансування, моніторингу і звітування ОГС з державного та місцевих бюджетів.
- Розшири перелік ОГС, які можуть претендувати на фінансування з державного та місцевих бюджетів, включно з питаннями охорони навколишнього середовища, прав людини, захисту тварин та іншими;
- Забезпечити органами влади залучення ОГС у якості надавачів соціальних послуг по всій території України.
- Запровадити конкурентні прозорі механізми виділення приміщень для діяльності ОГС;
- Запровадити податкові стимули для корпоративної та індивідуальної філантропії, використання якого не буде обтяжливим.
- Скасувати оподаткування компенсації волонтерам на, зокрема проїзд, проживання, харчування.

4.10 Співпраця між урядом та ОГС

СТАНДАРТ 1. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СПРИЯЄ СПІВПРАЦІ З ОГС ТА ПІДТРИМУЄ ЇХНІЙ РОЗВИТОК

Державна політика розвитку громадянського суспільства сприяє співпраці органів виконавчої влади з ОГС. У той же час ОГС повинні бути активними та професійними, щоб залучатися до цієї співпраці.

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні протягом 2016-2020 років, затверджена Указом Президента¹⁶⁶, діє в Україні. Стратегія визначає стратегічні напрями та цілі державної політики щодо сприяння розвитку громадянського суспільства, а також вказує відповідальних сторін та систему моніторингу. Стратегія розроблялась у тісній взаємодії з ОГС.

Щорічно уряд затверджує річний план дій щодо реалізації Стратегії. План дій передбачає чіткі завдання, відповідальні державні установи та терміни. Плани дій розробляються Міністерством регіональної політики за погодженням з ОГС. Однак Уряд несе відповідальність за виконання цих планів дій: він збирає інформацію та стежить за виконанням показників плану дій. Усі міністерства повинні надсилати уряду інформацію про виконані чи не виконані завдання.

Також Секретаріат Кабінету Міністрів України (уряд) проводить моніторинг виконання державних планів дій щодо реалізації Стратегії. Звіт публікується на урядовому веб-сайті. Деякі ОГС готують альтернативні публічні звіти.

¹⁶⁶ Указ Президента України № 68, від 16 лютого 2016 року "Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні".

Найбільш позитивні зміни в правовій сфері для ОГС стали можливими завдяки впровадженню урядових планів дій¹⁶⁷. На жаль, міністерства та інші державні установи не завжди належним чином виконують плани дій щодо реалізації стратегії. Часто державні установи порушують умови виконання завдання або виконують їх лише частково. Урядові установи часто не створюють робочих груп і не проводять консультації з ОГС щодо впровадження певних заходів або вдосконалення законодавства¹⁶⁸.

Не передбачено додаткового фінансування на виконання урядових планів дій щодо реалізації Стратегії. Тому заходи в основному пов'язані з удосконаленням законодавства для ОГС або вивченням ситуації або проведенням консультацій.

З метою забезпечення координації діяльності, спрямованої на реалізацію Стратегії, Указом Президента № 487 передбачено створення Координаційної ради для сприяння розвитку громадянського суспільства при Президенті України¹⁶⁹. Рада складається з 50% представників ОГС та 50% представників міністерств. Координаційну раду очолюють віце-прем'єр-міністр та заступник голови Адміністрації Президента. Координаційна рада координує та контролює стан виконання Стратегії.

На жаль, останнім часом Координаційна рада не проводила засідань і припинила свою діяльність як ключовий орган з розробки політики щодо громадянського суспільства та контролю за його виконанням¹⁷⁰.

Більшість обласних рад затвердили регіональні програми сприяння розвитку громадянського суспільства. Ці програми окреслюють заходи щодо сприяння розвитку громадянського суспільства в регіонах, а також асигнування з місцевого бюджету на виконання таких заходів. Основними виконавцями регіональної програми розвитку громадянського суспільства є структурні підрозділи обласних та районних адміністрацій. Як правило, щорічно виділяється близько 1 млн. грн¹⁷¹. Найефективнішими є конкуренція проєктів для ОГС та проведення семінарів та тренінгів для ОГС щодо механізмів взаємодії з владою.

Координаційні ради для сприяння розвитку громадянського суспільства були створені при більшості обласних адміністративних повноважень. Ці регіональні ради включають представників ОГС, а також представників місцевих органів влади, які відображають адміністративне поле для діяльності ОГС¹⁷².

---

167 Наприклад, запровадження конкурсів проєктів для ОГС ветеранів; спрощення процедури надання ознаки неприбутковості.

168 Ці висновки ґрунтуються на результатах власних досліджень УНЦПД. Експерти УНЦПД особисто спілкувалися з відповідними працівниками міністерства та з'ясували наявність робочої групи.

169 Указ Президента України № 487 від 4 листопада 2016 року "Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства".

170 Раду не замінив жоден інший орган.

171 Приблизно 35 000 євро.

172 Координаційні ради для сприяння розвитку громадянського суспільства були створені при більшості обласних адміністративних органів. Ці регіональні ради включають представників ОГС, а також представників місцевих органів влади, які відображають адміністративне середовище для діяльності ОГС.

СТАНДАРТ 2. ДЕРЖАВА ВПРОВАДИЛА СПЕЦІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СПІВПРАЦІ З ОГС

Законодавство не містить обмежень щодо участі ОГС у громадських рада. І все-таки цей інститут працює погано, хоча є приклади продуктивної роботи.

Постанова КМУ №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»¹⁷³ гарантує, що громадські ради створюються прозоро та з ініціативи державних органів та ОГС. Існує практика створення при органах виконавчої влади і органів місцевого самоврядування тематичних дорадчих органів. Наприклад, рада з питань молодіжної політики, рада підприємців при Уряді, Рада з питань свободи слова та захисту журналістів при Президентові та інші.

Вищезгадана постанова визначає основні завдання: (1) права та обов'язки громадських рад, (2) порядок їх формування шляхом рейтингового (електронного) голосування¹⁷⁴ на установчих зборах, (3) порядок роботи самих рад та їх керівних органів; (4) порядок співпраці та розгляду пропозицій органом виконавчої влади, при якому вони створені.

Пропозиції громадських рад позитивно чи частково враховуються під час підготовки державної політики чи рішення. Розгляд пропозицій більшою мірою залежить від двох факторів: якості пропозицій та самого питання, щодо якого подається пропозиція. Якщо питання не стосується розподілу коштів і не зачіпає інтересів «третьох осіб», але є більш стратегічним, ймовірність врахування таких пропозицій висока. Але існує й інша проблема, а саме, низький рівень компетентності та експертного досвіду більшості існуючих членів громадських рад. Громадські ради перестали виконувати консультативну функцію і більше зосереджені на контролі¹⁷⁵.

Проте, ми маємо приклади гарної роботи громадських рад. Це громадська рада у Сумах та при Міністерстві охорони здоров'я.

На рівні Постанови Кабінету Міністрів України №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» не встановлено обмежень щодо можливості участі громадськості в дорадчому органі при державній установі. Усі ОГС мають рівні шанси брати участь у роботі дорадчих органів. Не існує обмежень на підставі раси, кольору шкіри, статі, релігії, місця народження, політичних чи інших переконань, національного походження, майнового та іншого статусу. Також не забороняється брати участь на основі територіальної приналежності ОГС (місцева, національна чи міжнародна), джерела фінансування, сфери діяльності чи відносин з владою та позиції щодо законів та інших рішень у процесі прийняття рішень.

173 Постанова КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.

174 Рейтингове голосування полягає в тому, що всі кандидати до ради можуть голосувати за інших кандидатів. Наприклад, у раді є 35 місць, але своїх учасників пропонують 50 ОГС. Отже, оскільки є лише 35 місць, кожен кандидат має 35 голосів і може дати 35 голосів іншим ОГС. Якщо ОГС отримують більше голосів, вони проходять в раду. Лише ОГС, які мають кандидатів, можуть голосувати, інші ОГС або громадяни не можуть.

175 Ця інформація була отримана під час фокус-групи.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ 10:

- Заохочувати міністерства та інші державні установи належним чином виконувати заходи Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства;
- Підвищувати рівень обізнаності та заохочувати органи державної влади до консультацій з ОГС щодо здійснення певних заходів або вдосконалення законодавства;
- Реформувати роботу громадських рад та залучити всіх громадян до формування їх складу а допомогою електронного голосування
- Активніше залучати ОГС до консультацій під час виконання державних заходів під час виконання завдань Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства;
- Місцеві органи влади повинні активніше брати участь у створенні сприятливих умов для ОГС.

V. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Громадянське суспільство в Україні перебуває на етапі становлення та розвитку. Кількість ОГС у формі громадських об'єднань та благодійних організацій з ознакою неприбутковості становить близько 38 000 (якщо додати організацій без такого статусу, їх близько 100 000), і ця кількість постійно збільшується.

Проте, незважаючи на відносно активний розвиток з 2014 року, рівень залучення громадян до діяльності організацій громадянського суспільства залишається відносно низьким: лише 5%¹⁷⁶ людей беруть участь в діяльності ОГС¹⁷⁷, як свідчать дані Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва.

На рівні ОГС переважна більшість представників громадянського суспільства діють без базових знань законодавства в різних сферах, як-от: звітність, оподаткування, зайнятість, відносини з волонтерами, співпраця з органами влади, знання законодавства щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, належної поведінки щодо оприлюднення інформації про діяльність ОГС тощо. Крім того, існує проблема у сфері фінансування ОГС. Так, за даними опитування, 68% респондентів вказували на фінансову залежність діяльності громадських інституцій від донорів¹⁷⁸. Також, на жаль, існує негативне ставлення частини ОГС та органів влади до фінансової підтримки ОГС з боку міжнародних донорів.

Законодавство України створює базові умови для створення та діяльності ОГС, однак потребує вдосконалення та приведення у відповідність до кращих європейських практик.

НА ОСНОВІ РЕЗУЛЬТАТІВ ЦЬОГО АНАЛІЗУ БУЛО ВИЗНАЧЕНО НАСТУПНІ ОСНОВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Забезпечити можливість онлайн-реєстрації благодійних організацій, громадських об'єднань без статусу юридичної особи та реєстрації змін до інформації про ОГС (зміни до статуту, зміна керівника тощо);
- Забезпечити захист коштів ОГС при банкрутстві банків, зокрема ендавментів.
- Надати законодавче забезпечення деяким видам благодійної діяльності, зокрема негрошової лотереї, благодійні аукціони;
- Забезпечити правову визначеність прав та обов'язків організаторів та учасників мирних зібрань, визначити чіткий перелік підстав обмежень мирних зібрань, визначити позитивні;
- Скасувати адміністративну відповідальність за порушення неіснуючого

¹⁷⁶ 7-8% відповідно до опитування громадської думки для оцінки змін у поінформованості громадян про громадянське суспільство та їх діяльність

¹⁷⁷ Опитування Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва <https://dif.org.ua/uploads/pdf/20771406545b589e0b474c31.88986456.pdf>.

¹⁷⁸ Опитування <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf>.

порядку організації та проведення мирних зібрань (стаття 185-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Скасувати рішення органів місцевого самоврядування, які обмежують свободу мирних зібрань і порушують Конституцію України;

- Використовувати різні механізми консультацій з боку органів влади, включаючи спільні робочі групи, особисті обговорення проєктів тощо, додатково до публікацій проєктів документів;
- Забезпечити юридичні гарантії захисту журналістів та їх діяльності на судовому рівні (захист джерел інформації журналістів, захист від фізичних нападів та насильства);
- Забезпечити належне розслідування нападів на журналістів та громадських активістів, зокрема на представників ЛГБТ, еко-активістів, національних менших та інших;
- Уникати законодавчих ініціатив, що спрямовані на ускладнення процесу звітування ОГС та можуть завдати шкоди отримувачам послуг цих організацій у непідконтрольних районах Донецької та Луганської областей та окупованому Криму;
- Заохочувати сектор розкривати інформацію про свою діяльність на засадах саморегулювання;
- Уточнити підстави і порядок оскарження ОГС нормативно-правових актів та подання превентивних і колективних позовів;
- Підвищувати обізнаність серед ОГС щодо протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму та того, як це може вплинути на них; підвищувати обізнаність ОГС щодо ризиків використання ОГС у відмиванні грошей чи фінансуванні тероризму;
- Надати роз'яснення від Національного банку України щодо можливості ОГС переказувати кошти за кордон, у тому числі на лікування або членські внески, та перелік документів, необхідних для такого переказу;
- Запровадити податкові стимули для корпоративної та індивідуальної філантропії, використання якого не буде обтяжливим;
- Запровадити єдиний конкурентний механізм отримання коштів з державного та місцевих бюджетів з розробкою механізму моніторингу проведення заходів, звітування, а також прозорого та конкурсного механізму отримання приміщень для ОГС;
- Заохочувати міністерства та інші державні установи належним чином виконувати заходи Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства;
- Підвищити спроможність ОГС з питань організаційного розвитку, фінансової стабільності, звітності, обліку майна тощо.

VI. ДОДАТКИ

6.1 Додаток 1 – Бібліографія

Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%Do%BA/96-%Do%B2%D1%80>

Закон України “Про громадські об’єднання” від 22.03.2012 № 4572-VI
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань” від 15.05.2005 № 755-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Закон України “Про громадські об’єднання” від 22.03.2012 № 4572-V <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 06.11.2016 № 1664-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15 лютого 2002 року № 153 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%Do%BF>

Закон України “Про засади запобігання та протидію корупції” від 14. 10. 2014 № 1700-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Закон України “Про державні закупівлі” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n129>

Закон України “Про засади запобігання та протидії корупції” від 14.10.2014 № 1700-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Податковий кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо прозорості та відкритості інформації про діяльність благодійних організацій та громадських об’єднань, які отримують фінансування від іноземних держав та іноземних неурядових організацій http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64255

Закон України «Про доступ до публічної інформації» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

Закон України «Про звернення громадян» <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%Do%B2%D1%80>

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%Do%B2%D1%80>

Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

[show/93-15](#)

Закон України «Про інформацію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2017-%Do%BF>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%Do%BF>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-%Do%BF>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%Do%BF>

Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних <https://rm.coe.int/16808ade9d>

Закон України «Про захист персональних даних» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії загрозам національній безпеці в інформаційній сфері №6688

Постанова КМУ «Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням ветеранів» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2018-%Do%BF>

Закон України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-%Do%BF>

Кодекс законів про працю України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Кодекс адміністративного судочинства України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

Закон України «Про судовий збір» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення соціального замовлення за рахунок бюджетних коштів» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-2013-%Do%BF>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%Do%BF>

Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

[show/1708-18](#)

Указ Президента України “Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>

Указ Президента України “Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2016>.

Указ Президента України № 47/2017 <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018>.

Конвенція Ради Європи про захист даних <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>.

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань та використання міжнародної технічної допомоги http://wi.ci.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62214.

Рішення місцевого органу влади Львова https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ue3g-FKIdB8J:https://archive.lvivoblrada.gov.ua/document.php%3Ffile_id/1799+%&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua.

Кримінально-процесуальний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

Лист Національного банку України від 29.01.2004 № 42-311/382 «Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту у банках України» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_382500-04.

Постанова КМУ від 14 березня 2018 року № 183 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2018-%D0%BF>.

Рішення місцевого органу влади <http://www.bucha-rada.gov.ua/content/pro-nadannya-v-orendu-nezhytlovogo-prymishchennya-1>.

Рішення місцевого органу влади <https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/91c21b29b2b4f47c22571340037f910/00ba58695a0a4008c22572e30050b4d1?OpenDocument>.

Закон «Про волонтерську діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

Проект Закону про гуманітарну допомогу в кризових ситуаціях

http://w1.ci.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58615.

Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо гуманітарної допомоги в кризових ситуаціях http://w1.ci.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58616.

Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо гуманітарної допомоги в кризових ситуаціях http://w1.ci.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58617.

Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>

Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14>

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

ДОСЛІДЖЕННЯ

Kennan Cable https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/kennan_cable_30_-_rojan-sky_minakov.pdf

Public opinion survey to assess the changes in citizen's awareness of civil society and their activities <https://dif.org.ua/uploads/pdf/20771406545b589e0b474c31.88986456.pdf>

Monitoring <https://inrespublica.org.ua/en/aktyvna-hromada/konfrontatsiya-ta-nasylstvo-ultrapravyh-rezultaty-monitoryngu-2.html>

Monitoring results on confrontation and violence of the far-right extremists: <https://inrespublica.org.ua/en/aktyvna-hromada/konfrontatsiya-ta-nasylstvo-ultrapravyh-rezultaty-monitoryngu-2.html>

Public Opinion Survey: https://www.iri.org/sites/default/files/june_2018_national_survey.pdf

Freedom House Nations in Transit 2018: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/ukraine>

https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/HumanRight2017-summary_Engl-A4.pdf

Research report on defining civil society for Ukraine: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/socinnov/OGS_En.pdf

Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності <https://dif.org.ua/uploads/pdf/48299455c49a41d40e335.25290509.pdf>

ЗАКОНИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

Дані з веб-сайту “Єдиний державний портал адміністративних послуг”: <https://my.gov.ua/info/news/207/details>

Дані з офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України: https://minjust.gov.ua/legal_aid

Freedom in the World 2019 <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/ukraine>

Public opinion survey to assess the changes in citizen’s awareness of civil society and their activities <https://dif.org.ua/uploads/pdf/20771406545b589eob474c31.88986456.pdf>

2018 USAID/ENGAGE Civic Engagement Poll: <https://dif.org.ua/en/article/the-dissatisfaction-of-ukrainians-with-the-current-government-is-growing-while-trust-of-civil-activists-increases>

GURT Resource Center study: <https://global.gurt.org.ua/archives/332>

Monitoring the Right to Free Assembly http://ecnl.org/wp-content/uploads/2019/01/Ukraine_Monitoring-report-2017-2018.pdf.

СТАТТІ

Правоохоронці звинувачують громадські організації у привласненні коштів та фінансуванні ДНР та ЛНР <https://gurt.org.ua/news/recent/41208/>

Связь по паспортам. Мобильных абонентов ждет регистрация <https://biz.liga.net/all/telekom/article/svyaz-po-pasportam-mobilnykh-abonentov-zhdet-registratsiya>

Ухвалення закону про позасудове блокування сайтів призведе до обмеження свобод в інтернеті та монополізації ринку доступу до мережі <https://press.unian.ua/press/10164989-uhvalennya-zakonu-pro-pozasudove-blokuvannya-saytiv-prizvede-do-obmezheniya-svobod-v-interneti-ta-monopolizaciji-rinku-dostupu-do-merezhi-eksperti-video.html>

Ukraine Events of 2018 <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/ukraine>

Феномен «Миротворця» <https://www.svoboda.org/a/29275087.html>

Public opinion about decentralization reform: <https://dif.org.ua/en/article/public-opinion-about-decentralization-reform123>.

Стаття <https://hromadske.ua/posts/zatrimannya-vishinskoho>.

Стаття <https://imi.org.ua/news/sud-povernuv-prokuroru-obvynuvalnyj-akt-schodokotsaby-i19947>

Стаття <https://www.radiosvoboda.org/a/news-espl-schemes/29550805.html>.

Стаття https://zib.com.ua/ua/138165-dsau_mayzhe_vdvichi_zanizila_neobhidnu_kilkist_suddiv_u_novo.html, <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/08/17/7152469>.

ЗВІТИ ТА ІНДЕКСИ

World report 2019 <https://www.hrw.org/world-report/2019>

Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 16 November 2016 to 15 February 2017
http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport17th_EN.pdf.

The OSCE report http://hatecrime.osce.org/ukraine?fbclid=IwAR3U9WNeKvjGEFhYCjItoD-oAb-EyfsSegbFO8YlpP2PrTW_igoed4PwBOYO.

6.2 Інші додатки

Road map https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en/59934/Ukraine-EU%20Country%20Roadmap%20for%20engagement%20with%20Civil%20Society%202018-2020

Моніторинговий портал DoZorro <https://dozorro.org/tools>

Рішення Конституційного Суду України <http://ccu.gov.ua/novyna/ksu-vyznav-nekonstytuciyunym-nadannya-ministerstvu-finansiv-ukrayiny-prava-otrymuvaty>

Рішення Окружного адміністративного суду Києва <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71083221>

EaP Top Ten achievements: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/eastern_partnerships_top_10_achievements.pdf?fbclid=IwAR3zBnxF5fovCPXUxuL8wpoFGNkC8ZC-c4ywfIkALF4b13Go59tzZGCTFoc

